

Katedra kartografie, geoinformatiky a DPZ
Univerzita Komenského v Bratislave
Prírodovedecká fakulta

Počítačová tematická kartografia

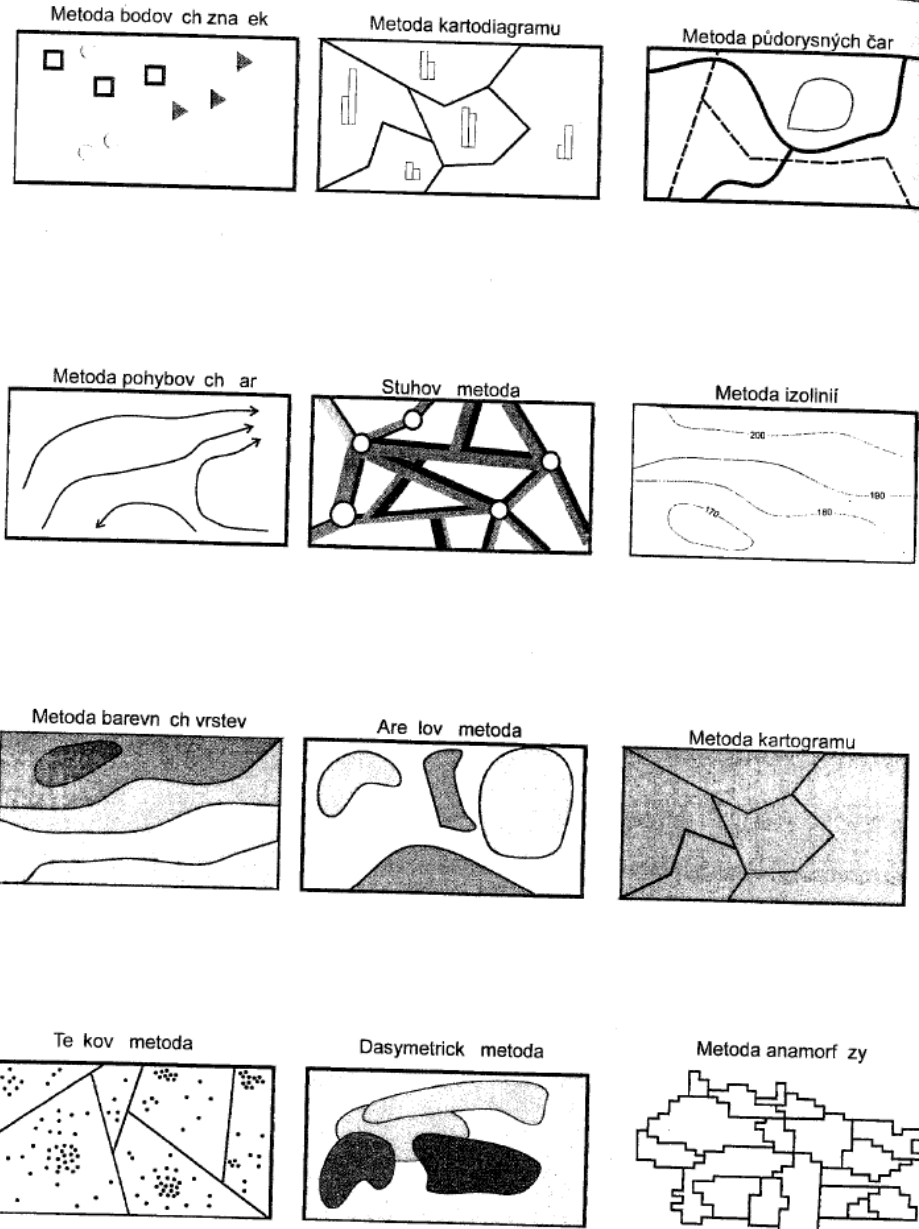
Vybrané metódy mapového vyjadrovania

Mgr. Alexandra Benová, PhD.
alexandra.benova@uniba.sk

Vybrané metódy mapového vyjadrovania

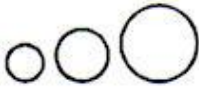

- **Metóda signatúr** (metóda kvalitatívnych figurálnych znakov) *kvalita = druh javu*
- **Metóda kartodiagramu** (metóda diagramových znakov)
- **Metóda kartogramu** (metóda kvantitatívnych areálov) *kvantita = ľubovoľná kvantifikovanosť/porovnateľnosť*
- **Metóda premiestňovacích prúdov** (metóda smerových znakov a metóda čiarových diagramov)
- **Metóda areálov** (metóda kvalitatívnych areálov)
- **Bodová metóda** (metóda hustotných figurálnych znakov)
- **Metóda izolínií (izočiar)** (metóda spojitých kvantitatívnych izogradačných povrchov)

Vybrané metódy mapového vyjadrovania

Metóda signatúr (Znaková metóda)

- ľahké vyjadrovanie veľkého množstva javov
- na zobrazenie objektov, ktoré sa nazývajú uzly (sídla, závody, a i.), ktoré sa v mapách prejavujú ako bodové lokácie
- vyjadrujeme kvalitu aj kvantitu javov
- znak má 5 parametrov: tvar, veľkosť, štruktúra, výplň, orientácia

Tvar			
Veľkosť			
Štruktúra			
Výplň			
Orientácia			

Metóda signatúr (Znaková metóda)

Tvar

- charakterizovaný obrysovou čiarou
- vizuálne najvýraznejší parameter
- vyjadrujeme ním kvalitu
- triedenie znakov:
  - geometrické znaky
  - alfabetické (písmenové/číslicové) znaky
  - symbolické znaky
  - obrázkové znaky

Metóda signatúr (Znaková metóda)

- **geometrické znaky**
  - jednoduché, ľahko sa kreslia, základné tvary (kruh, štvorec, obdĺžnik, šípka, a i.)
- **alfabetické znaky – objekty ako zvolené písmená/číslice**
  - chemické prvky – ťažba rúd (Fe, Pb, Au, a i.)
  - začiatkové písmeno – C (camping), H (hotel), I (informácie) ...
- **symbolické znaky – tvar/farba pripomínajú objekt**
  - jednoduché kresby objektov (dom, kostol, veža, kôň, ...)
  - všeobecné kresby zastupujúce danú kategóriu
- **obrázkové znaky**
  - kresba konkrétneho objektu – tak, ako vyzerá v skutočnosti
  - použitie pre unikátne objekty
  - znázornenie presné alebo schematizované – siluetové znaky

Geometrický	
Symbolický	
Obrázkový	
Alfanumerický	1306 Fe 0304 NaCl 72415 B.A.S. 34 728

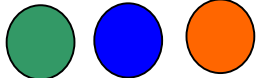
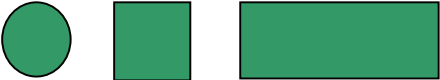
- geometrické** – výhoda: zostrojenie bežnými pomôckami
– nevýhoda: značná abstrakcia
- obrázkové** – výhody: názorné, ľahko čitateľné
– nevýhoda: ťažko sa vytvárajú (vzhľad zodpovedá objektu)
- symbolické a obrázkové** - nemožno presne určiť polohu objektu

siluetové znaky

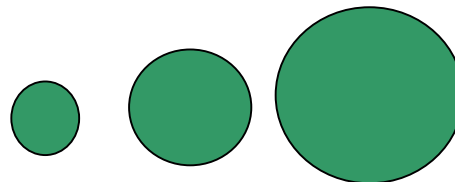

Geometrické znaky

- jednoduché, ľahko nimi zobrazit' veľkosť objektu
- mnohé tvary, farby, veľkosti
- vieme pomocou nich zobrazit' kvalitatívne, kvantitatívne hľadisko
  - kvalitatívne - rovnaký vzhľad, veľkosť, orientácia
    - základné rozlíšenie (farba)
    - druhoradé rozlíšenie (tvar)
  - kvantitatívne – veľkosť objektov – podľa veľkosti

znaku

Veľkosť objektu geometrického znaku

- vyjadriť 2 priemyselné podniky podľa počtu zamestnancov
  - podnik1 – 200 zamestnancov
  - podnik2 – 1000 zamestnancov
- veľkosť znaku na základe polomeru
  - podnik1 – $r_1 = 1 \text{ mm}$
  - podnik2 – $r_2 = 5 \text{ mm}$

plocha $S = \pi r^2$

podnik1 – $S_1 = \pi 1 \text{ mm}^2$

podnik2 – $S_2 = \pi 25 \text{ mm}^2$ - plocha 25x väčšia, znak sa

vníma ako celok (plocha), nezachovaná relácia

ak má byť zachovaná $S_2 = \pi 5 \text{ mm}^2 \Rightarrow r_2 = \sqrt{5} \text{ mm} \sim 2,23 \text{ mm}$

Veľkosť objektu geometrického znaku

Za meradlo veľkosti znaku sa berie plocha

Zovšeobecnenie:

A_i – veľkosť jednotlivých objektov

V_i – veľkosť znaku na mape

M – veľkosť objektu, kt. zodpovedá jednotkovej veľkosti znaku,
konštanta pre daný súbor (základná mierka)

Veľkosť objektov – označovať $A_1, A_2, \dots, A_n$

Veľkosť znakov $V_1, V_2, \dots, V_n$

K A_1 priradíme $V_1, A_2 \rightarrow V_2, \dots, A_n \rightarrow V_n$

Veľkosť objektu geometrického znaku

$A_1 : A_2 = V_1 : V_2$
resp. $A_i : A_k = V_i : V_k$
nepoznáme V_i a V_k

$$V_i = \frac{A_i V_k}{A_k}$$

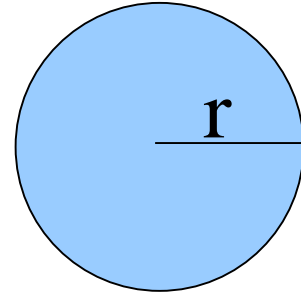
V_k určíme, $V_k = 1$
nech $A_k = M$

$$V_i = \frac{A_i}{M}$$

Kruhový znak

- meradlo je plocha kruhu

- plocha kruhu $V_i = \pi r_i^2$

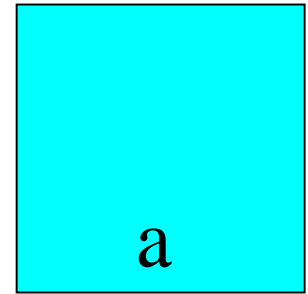
$$V_i = \frac{A_i}{M} \qquad \pi r_i^2 = \frac{A_i}{M}$$

$$r_i = \sqrt{\frac{A_i}{\pi M}}$$

Štvorcový znak

- meradlo je plocha štvorca

- plocha štvorca $V_i = a_i^2$

$$V_i = \frac{A_i}{M}$$

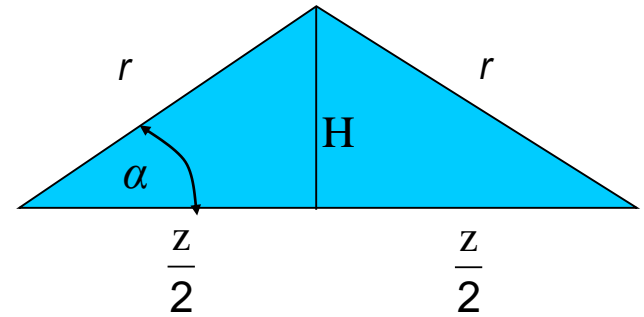
$$a_i^2 = \frac{A_i}{M}$$

$$a_i = \sqrt{\frac{A_i}{M}}$$

Trojuhelníkový znak (rovnoramenný)

- meradlo je plocha trojuhelníka

- plocha trojuhelníka

$$S = \frac{z}{2} H$$

$$\cotg \alpha = \frac{z}{2H} \quad \frac{z}{2} = H \cotg \alpha$$

$$S = H \cotg \alpha H = \cotg \alpha H^2$$

$$V_i = \frac{A_i}{M} \quad \frac{A_i}{M} = \cotg \alpha H^2 \quad H = \sqrt{\frac{A_i}{\cotg \alpha M}}$$

Generalizovaný znak (všeobecný tvar)

- konštanty – figúry sa odlišujú
- práca s jednou figúrou – konštantu zanedbať
- všetky 3 vzťahy generalizovať do

$$X = \sqrt{\frac{A}{M}}$$

X – hľadaná veličina, veľkosť znaku na mape

A – veľkosť objektu v skutočnosti

M – základná mierka, ako ju vybrať?

Generalizovaný znak (všeobecný tvar)

Požiadavky:

1. $M \leq A_1$, pod odmocninou >1
2. M – zaokrúhlená hodnota
3. rešpektovanie disponibilnej plochy
väčšia plocha, malá M
menšia plocha, väčšia M

Voľba intervalu

128, 141 , 162, 182, 216, 235, 259, 288, 311, 373, 415,
462, 510, 565, 609, 651

- p počet štatistických jednotiek
- m tried/skupín/intervalov
- zásada úplnosti a zásada jednoznačnosti
- príliš veľa/málo intervalov -> mapa nečitateľná, ťažká výpovedná hodnota, intervalov nie viac ako 8
- správne určenie počtu m – ani príliš veľký, ani príliš malý neprípustné $m \geq p$
- neexistuje všeobecné pravidlo
  - buď 5 až 20 tried alebo podľa vzorca
$$m = \sqrt{p}$$
$$m \leq 5 \log p$$
$$m \approx 1 + 3,3 \log p$$
- podľa frekvenčného grafu – intervaly podľa typu početnosti

Voľba intervalu

interval = rozpätie hodnôt triediaceho znaku (horná a dolná medza, šírka h)
$$h = \frac{X_{max} - X_{min}}{m}$$

- v kartografii veľkosť stupnice s intervalmi:

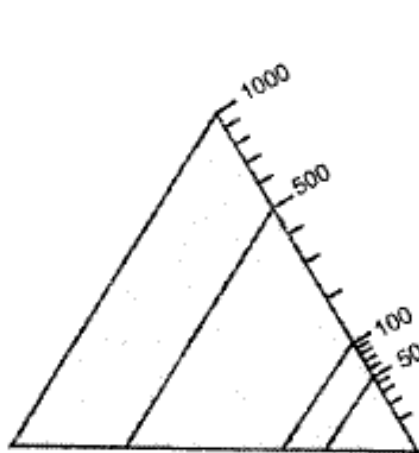
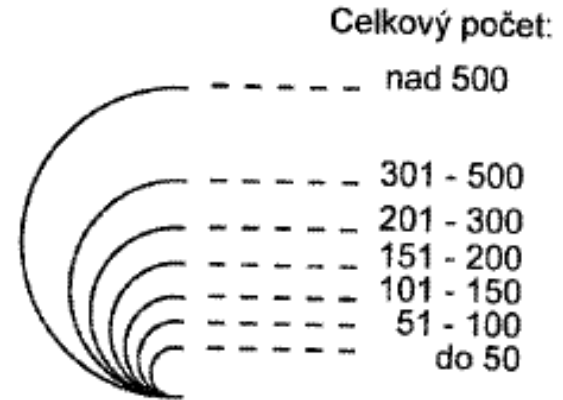
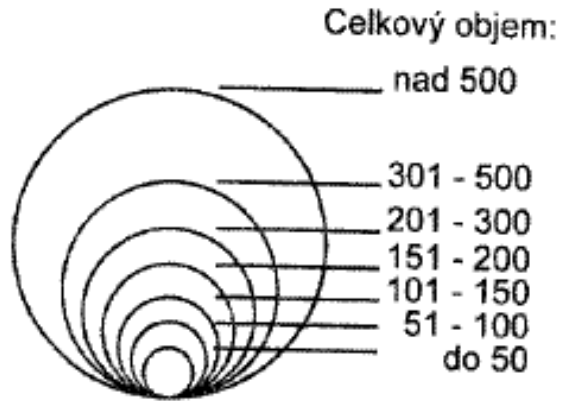
- 1. konštantnej šírky (rovnako veľké, napr. 0,0 – 5,0; 5,1 – 10,0; 10,1 – 15,0; 15,1 – 20,0; ...)**
- 2. geometricky narastajúca šírka (napr. 0,0 – 2,0; 2,1 – 6,0; 6,1 – 14,0; 14,1 – 30,0; ...)**
- 3. premenlivej šírky (napr. 0,0 – 5,0; 5,1 – 15,0; 15,1 – 20,0; 20,1 – 35,0; ...)**

Vytvorená stupnica - podľa vzájomnej nadväznosti intervalu:

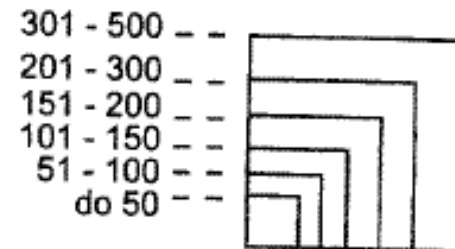
- spojitá – intervaly na sebe nadväzujú a je pokryté celé rozpätie súboru hodnôt (napr. 15 – 20; 21 – 25; 26 – 30)**
  - nespojitá (skoková) – časť rady vypustená pre absenciu hodnôt a intervaly na sebe v určitej časti stupnice nenadväzujú (napr. 15 – 20; 30 – 35; 36 – 40; 90 – 95).**
- Chýbajúci interval -> hyát**

Porovnávacie pomery v mape

- pri čítaní obsahu mapy, vzájomné porovnávanie javov

Celková plocha:

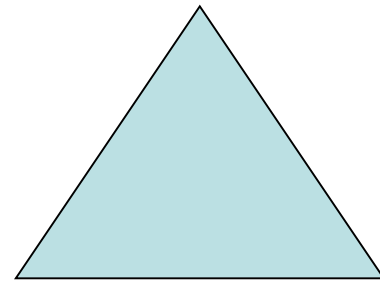
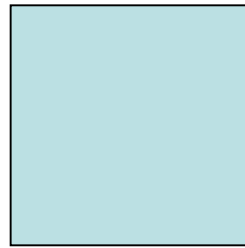
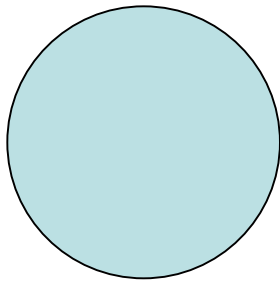

Zobrazenie štruktúry znakov

- štruktúru chápeme ako skladbu
- napr. zobrazenie priemyslu v sídle – zobrazenie jednotlivých odvetví
  - **vnútorné členenie**
  - **dodržiavať poradie delenia** (jednotlivých odvetví)

Delenie

- kruhového znaku
- štvorcového znaku
- trojuholníkového znaku

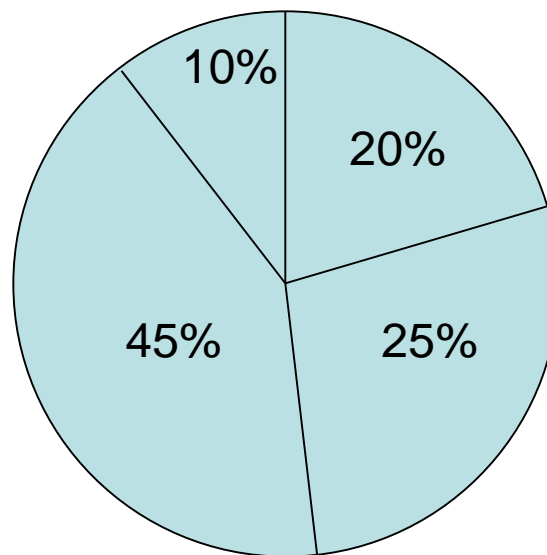
Štruktúra kruhového znaku

a) forma kruhových výsečí

- vyjadriť podiel 20%, 25%, 45%, 10%

-100 %.....360°
1 %.....3,6°

- meniaci sa stredový uhol ϕ_i

- je možné ľahko porovnávať jednotlivé hodnoty

Konštrukcia – od S, v smere hodinových ručičiek, v rovnakom poradí

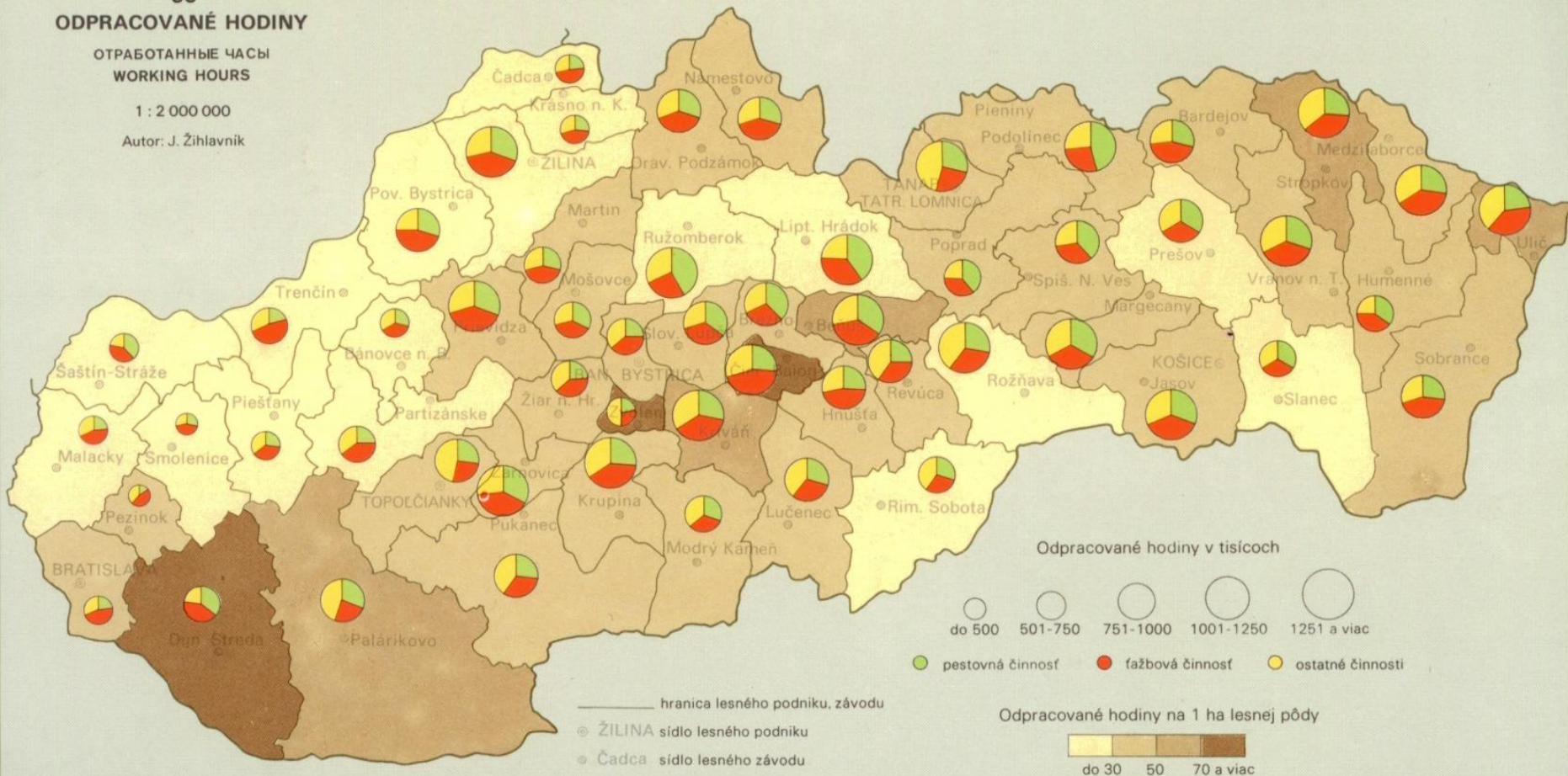
99

ODPRACOVANÉ HODINY

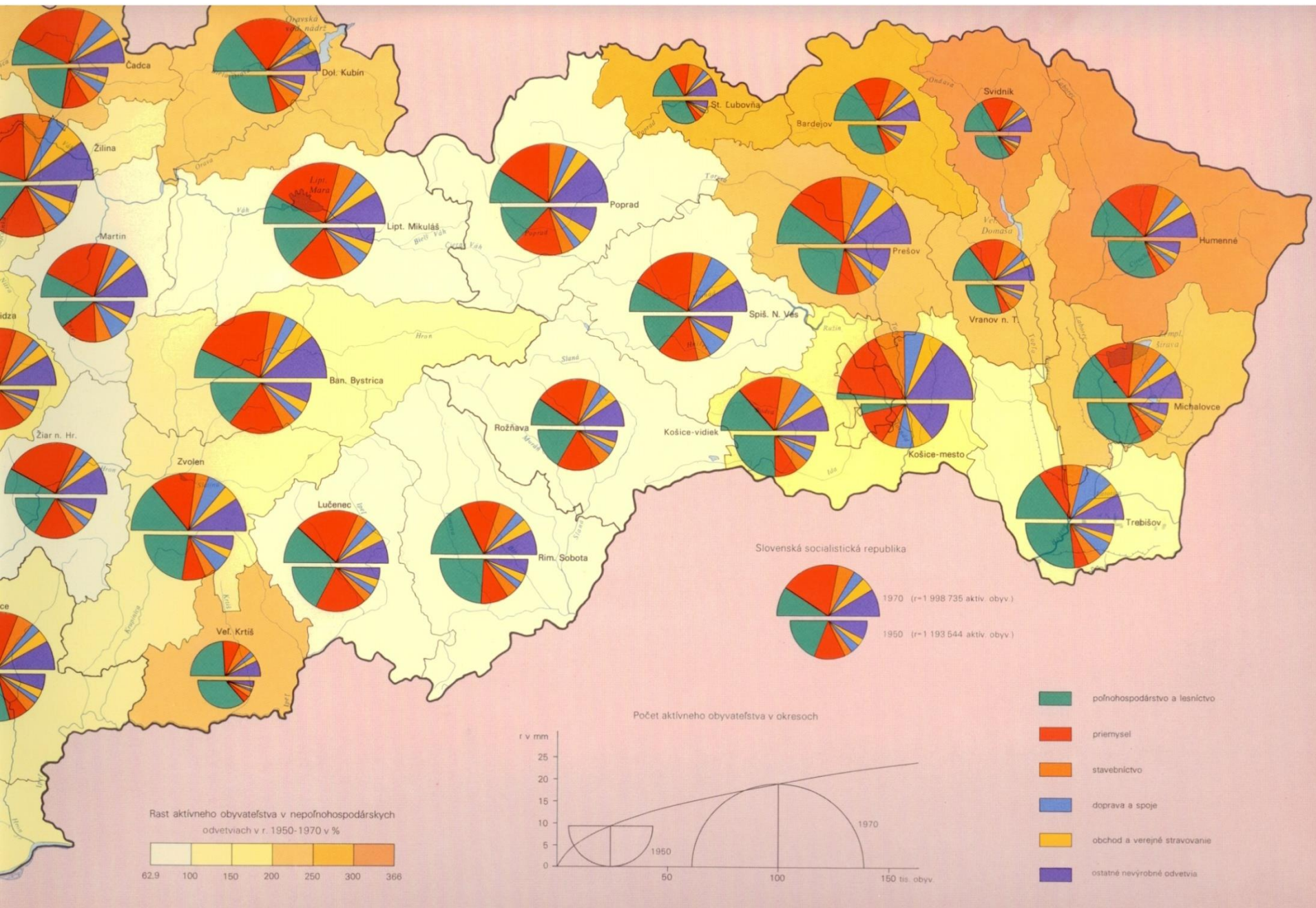
ОТРАБОТАННЫЕ ЧАСЫ
WORKING HOURS

1 : 2 000 000

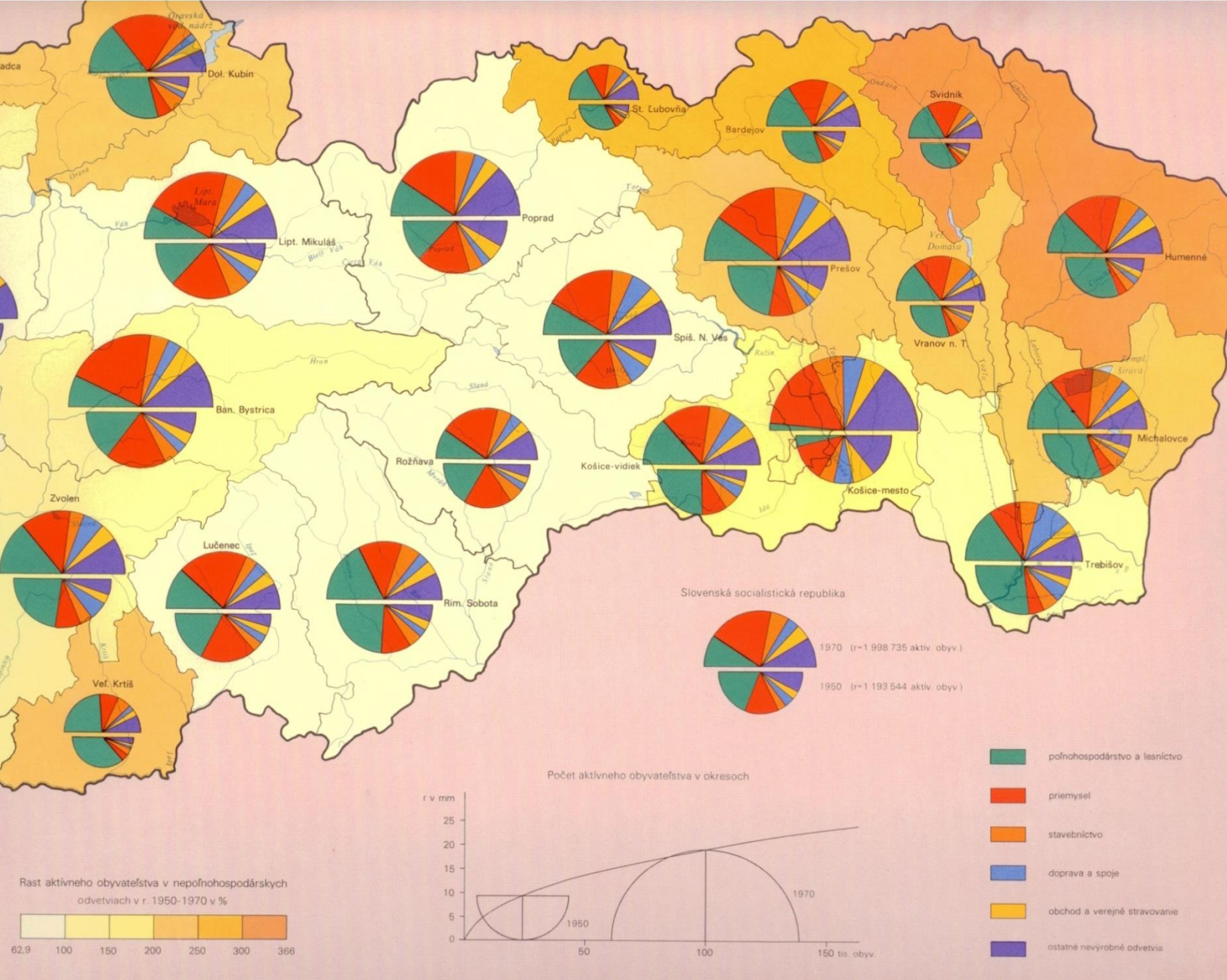
Autor: J. Žihlavník

Čadca
Dol. Kubín
Žilina
Martin
Lipt. Maraš
Lipt. Mikuláš
Poprad
St. Ľubovňa
Bardejov
Svidník
Humenné
Vranov n. T.
Michalovce
Trebišov
Rožňava
Košice-vidiek
Košice-mesto
Ban. Bystrica
Zvolen
Lučenec
Rim. Sobota
Vef. Krtíš

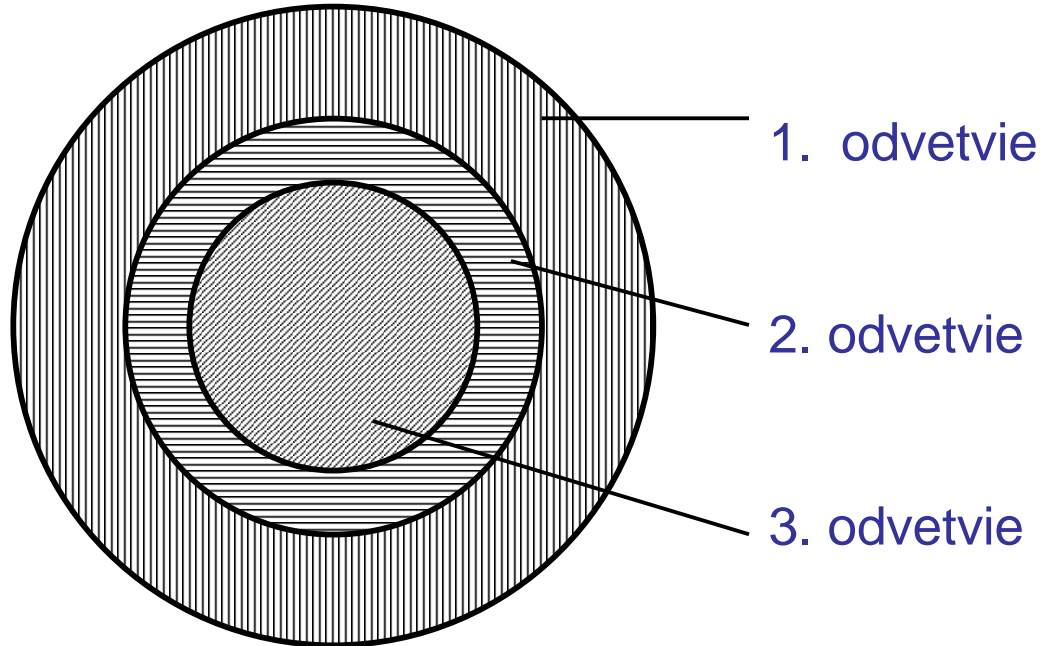
Slovenská socialistická republika

Štruktúra kruhového znaku

b) delenie na medzikruhy

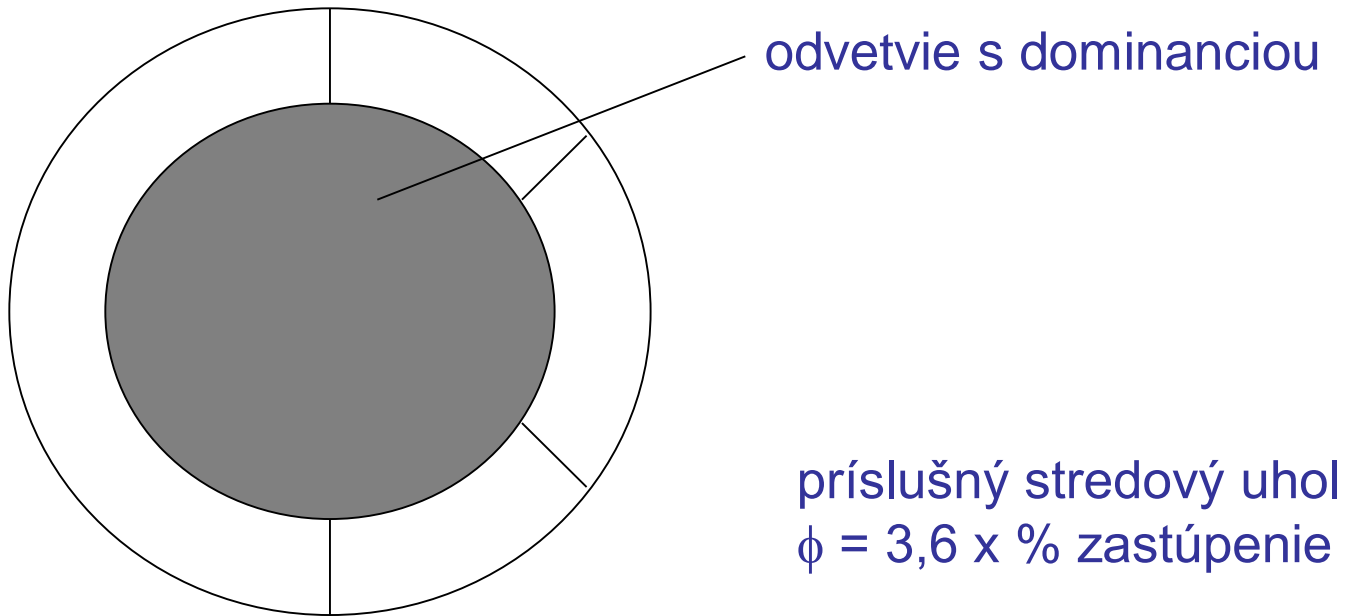
- sústredné kružnice, vnímané ako plocha medzikružia

- sťažené optické porovnávanie

Štruktúra kruhového znaku

c) kombinácia kruhových výsečí s medzikružiami

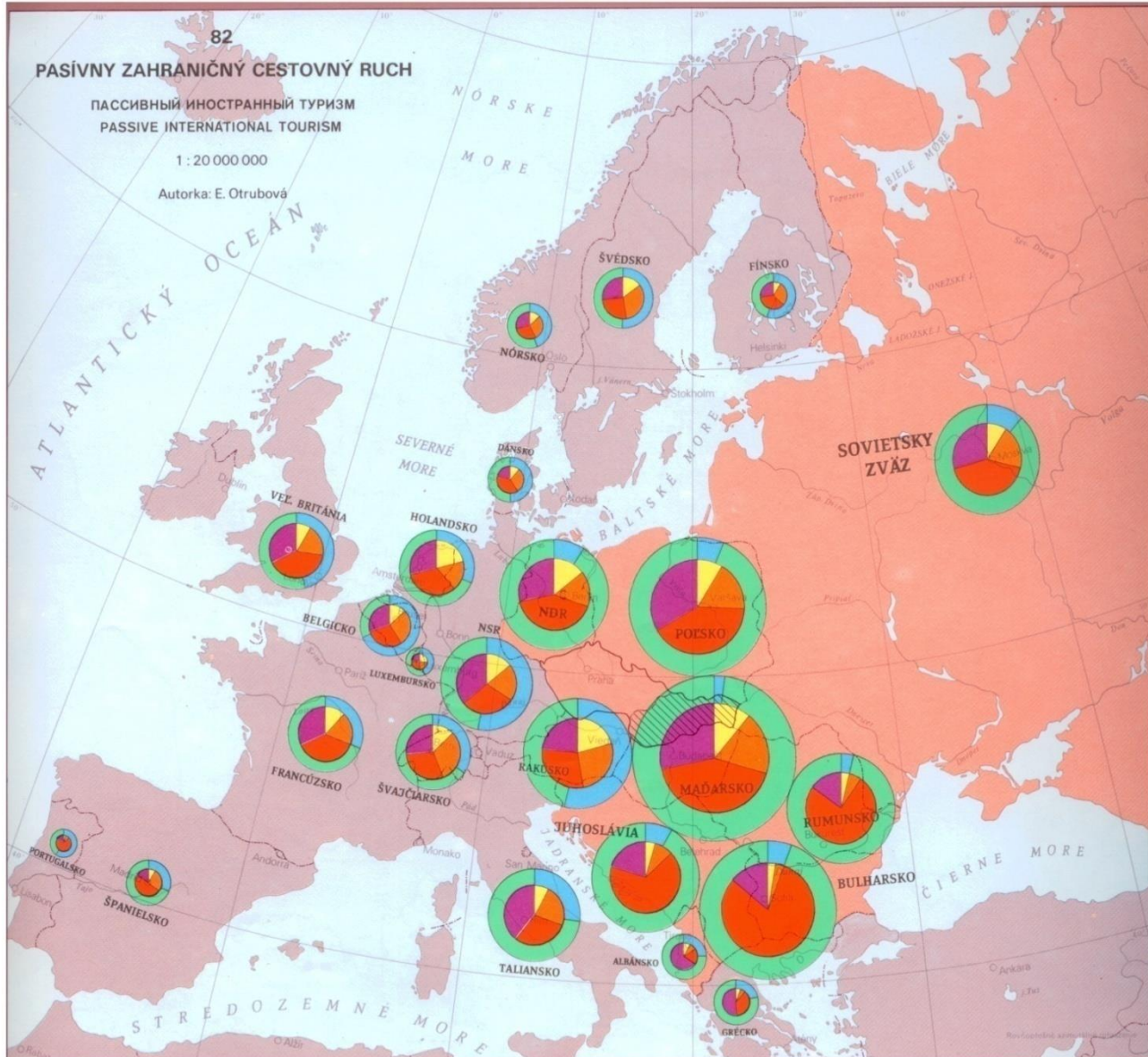

PASÍVNÝ ZAHRA NIČNÝ CESTOVNÝ RUCH

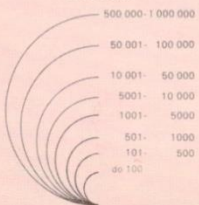
ПАССИВНЫЙ ИНОСТРАННЫЙ ТУРИЗМ
PASSIVE INTERNATIONAL TOURISM

1 : 20 000 000

Autorka: E. Otrubová

Počet osôb

Návštevnosť európskych štátov turistami zo SSR v priemere za roky 1969-1973

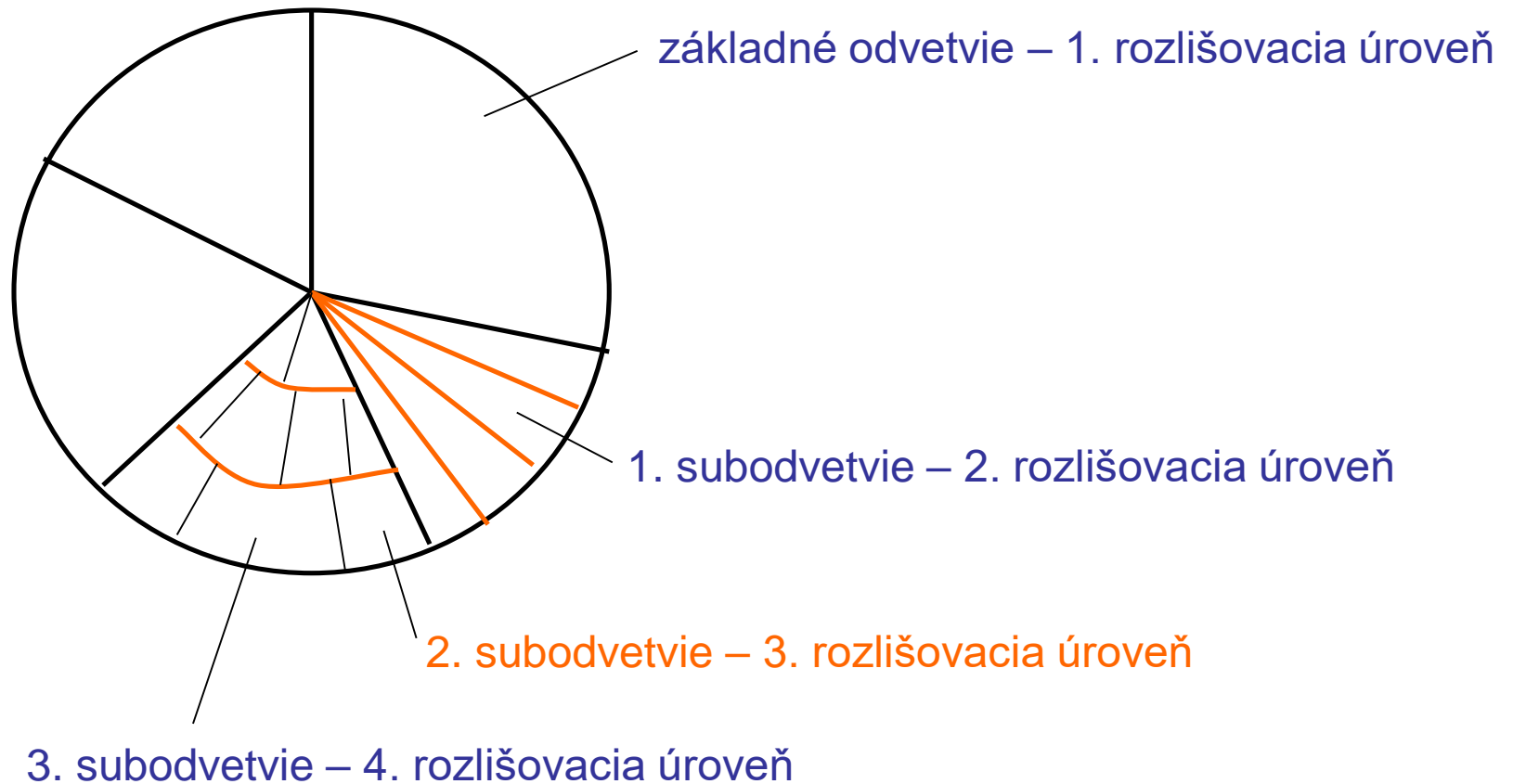
socialistické štáty   ostatné štáty

Štvrfroky

Štruktúra kruhového znaku

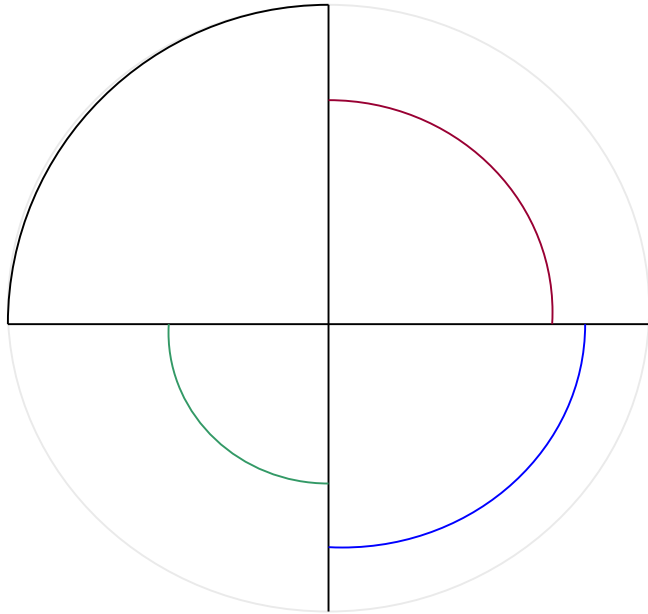
c) kombinácia kruhových výsečí s medzikružiami

- závisí od technických možností

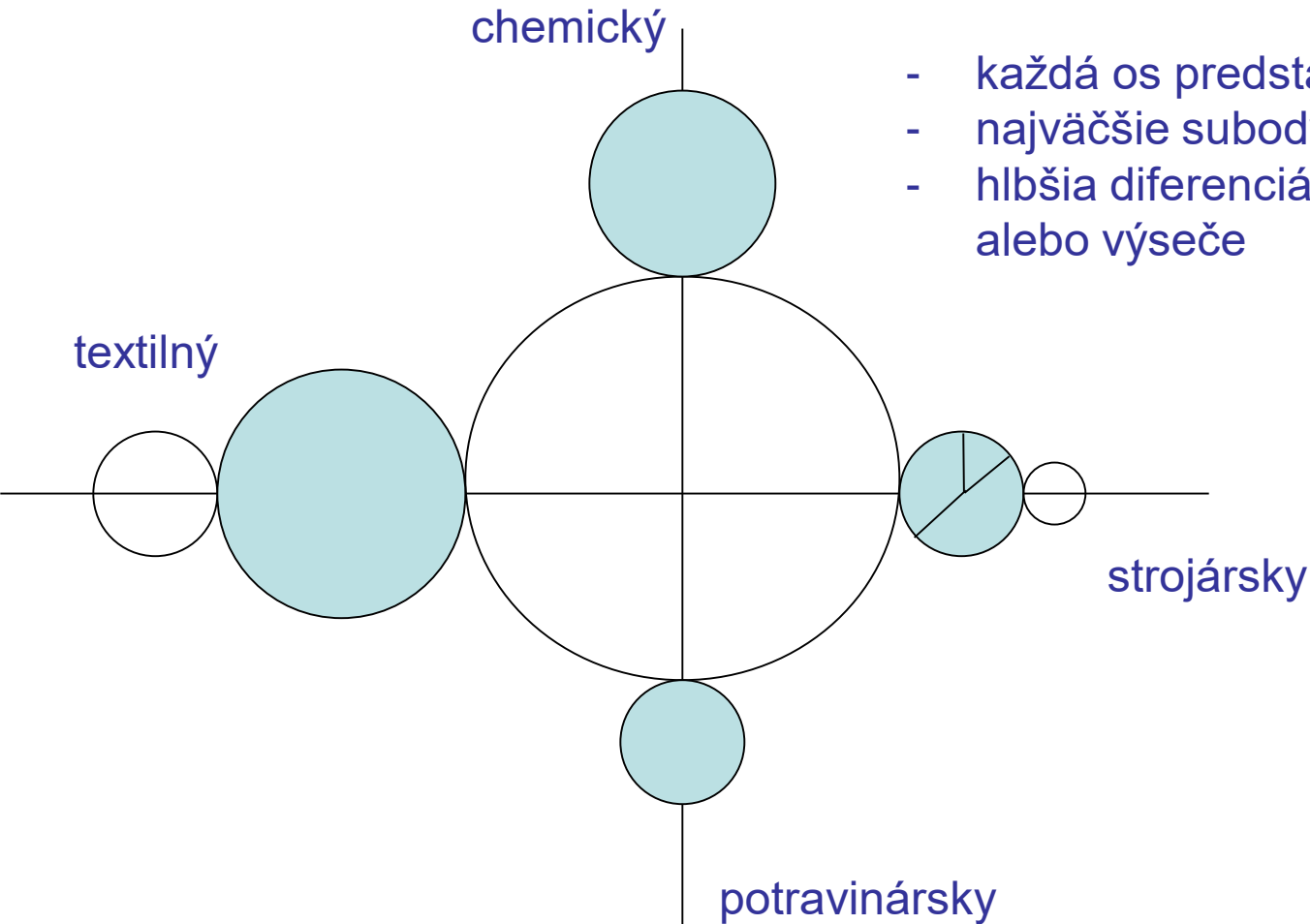
Štruktúra kruhového znaku

d) výseč s rôznymi polomerami

Štruktúra kruhového znaku

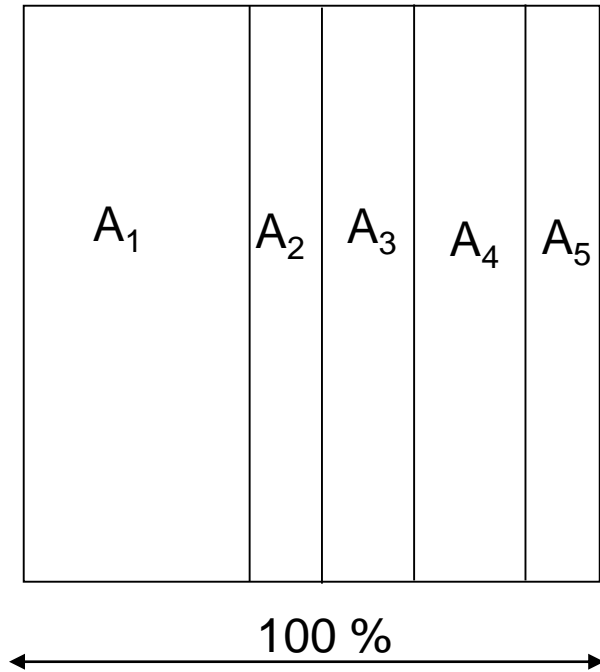
e) delenie znakov do osí

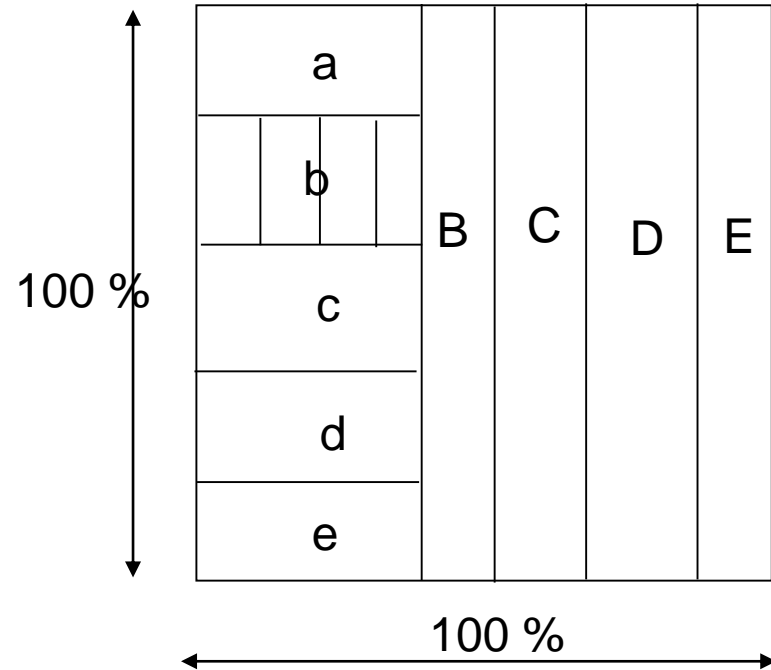
Štruktúra štvorcového znaku

Štvorcový znak

a) delenie na obdĺžniky
- najjednoduchšie

spojitá škála – strana štvorca predstavuje 100%, následné delenie štvorca na obdĺžniky

A, B, ... – odvetvia
a, b, ... – subodvetvia
 α , β , ... - subsubodvetvia

Štruktúra štvorcového znaku

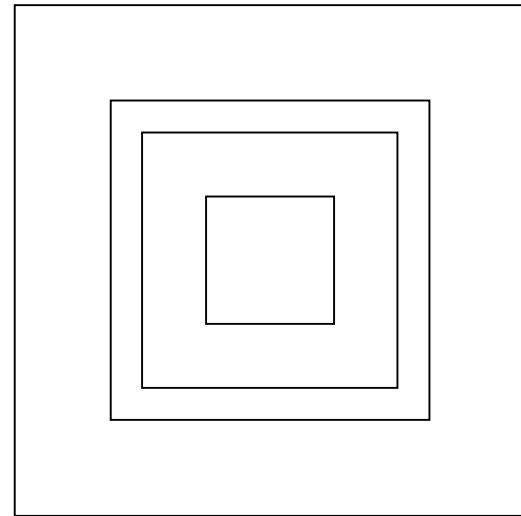
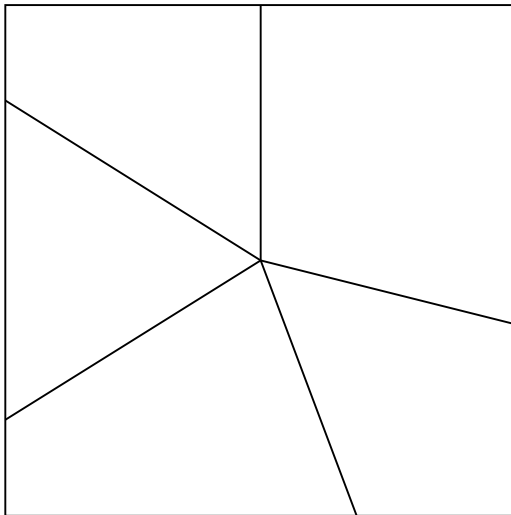
Štvorcový znak

b) delenie na štvorcové výseče

- porovnávanie sťažené

c) delenie na medzištvorca

- porovnávanie sťažené

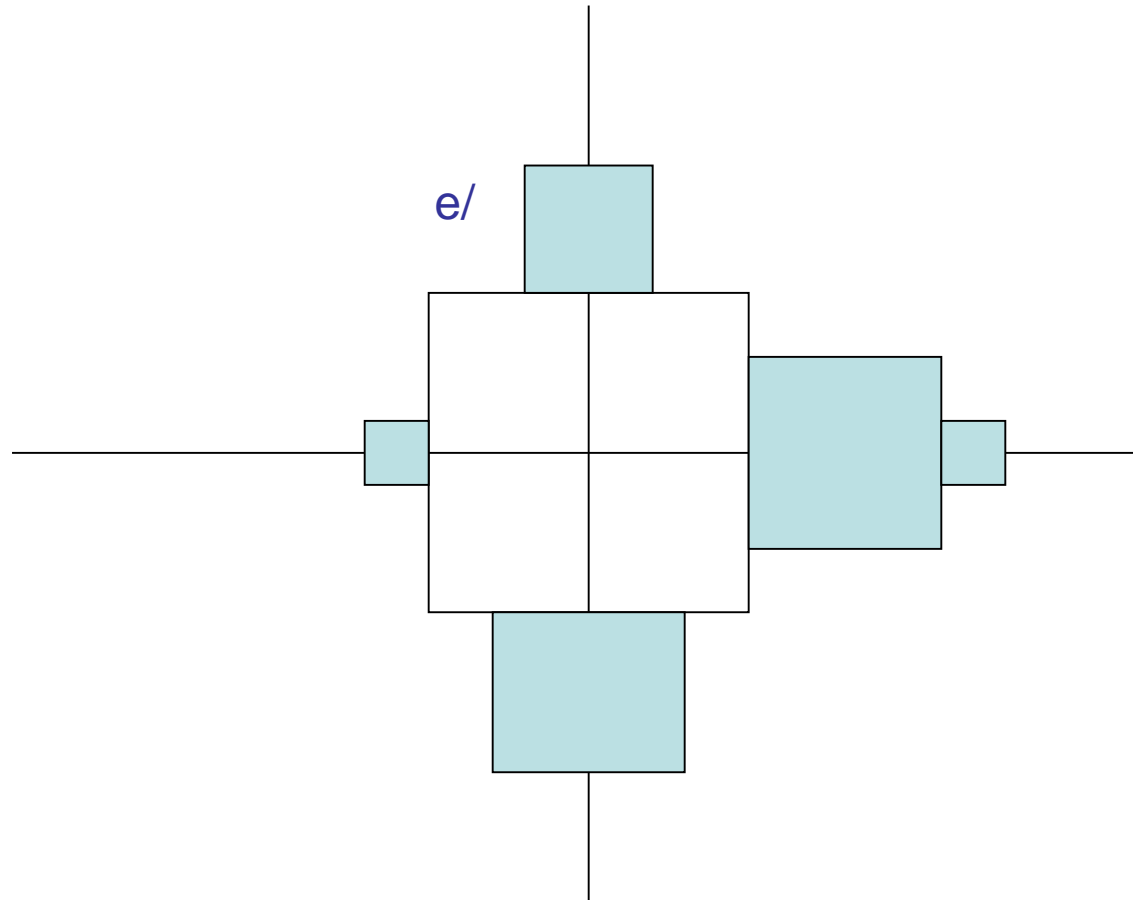
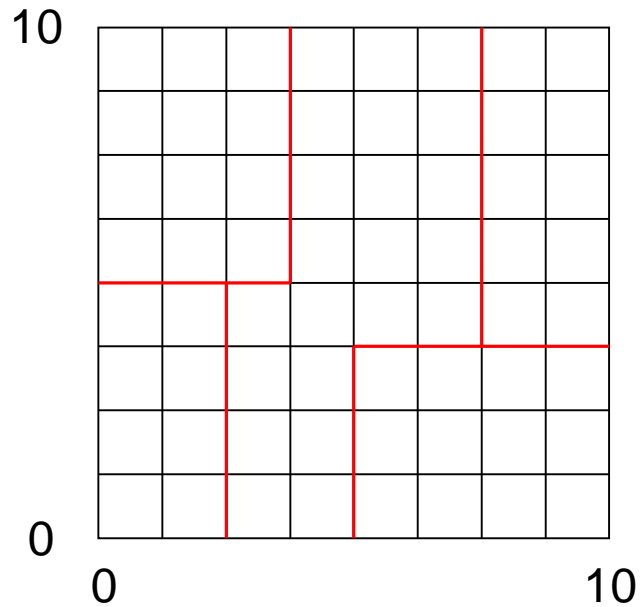

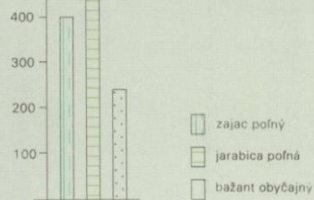

Štruktúra štvorcového znaku

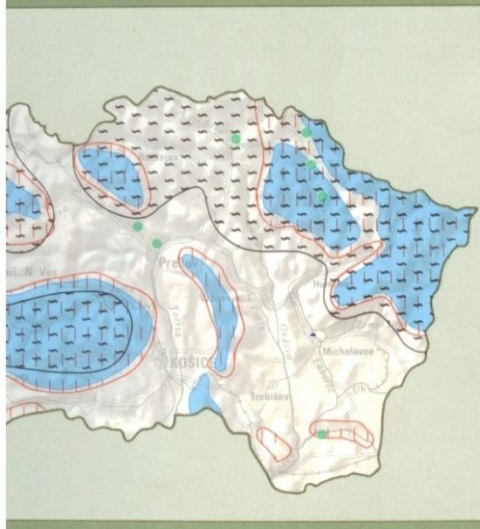
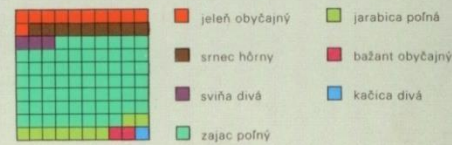
Štvorcový znak

d) diskrétna škála – jeden štvorček predstavuje 1%

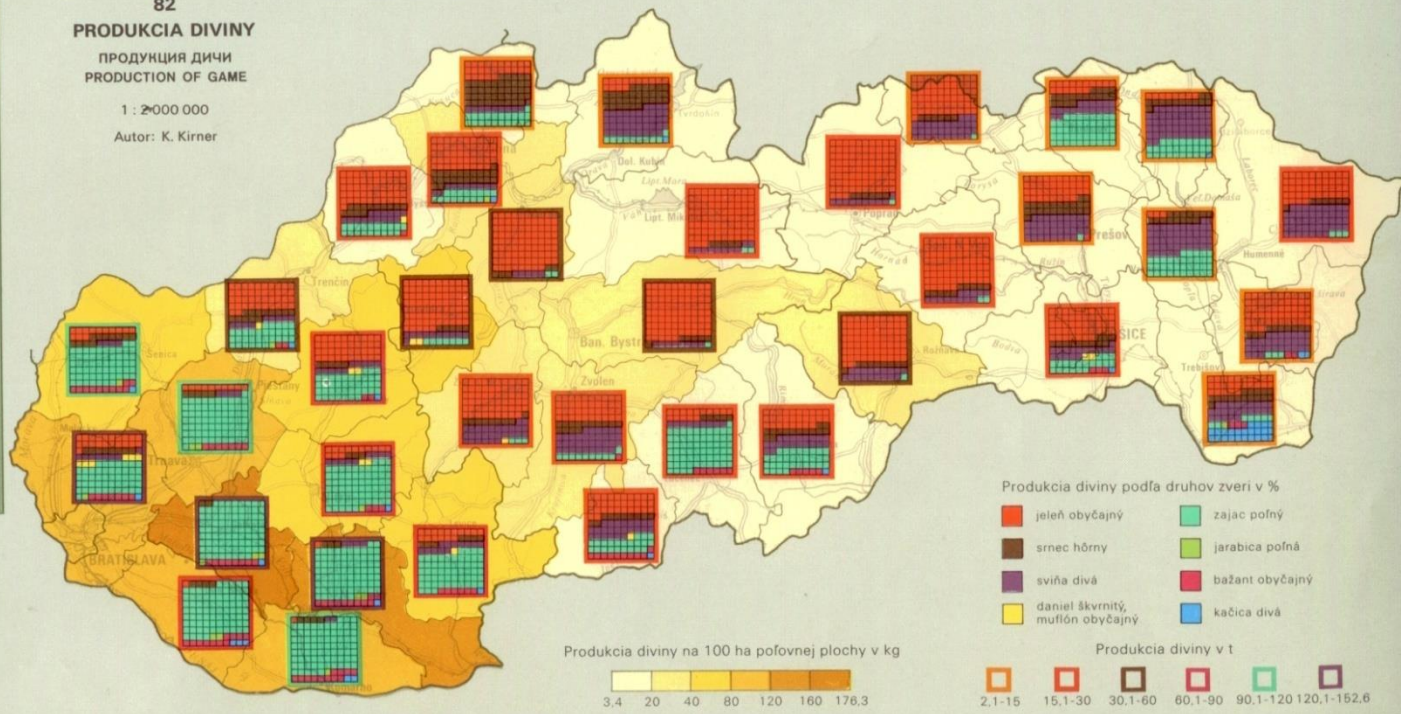

Produkcia diviny na území Bratislavy podľa druhov zveri v %

82 PRODUKCIA DIVINY ПРОДУКЦИЯ ДИЧИ PRODUCTION OF GAME

1 : 2 000 000
Autor: K. Kirner

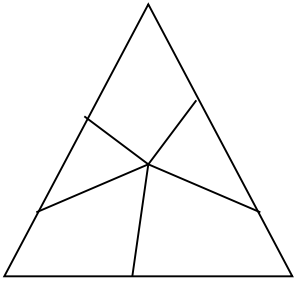

Produkcia diviny na území SSR podľa druhov zveri v %

Štruktúra trojuholníkového znaku

a/

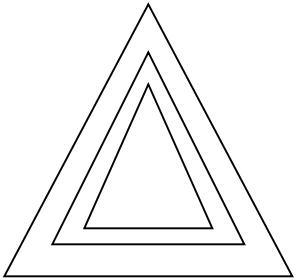

a/ delenie na trojuholníkové výseče

b/ delenie na medzistrojuholníčia

c/ diskrétna škála – jeden trojuholník predstavuje 1%

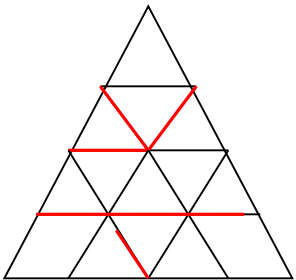
b/

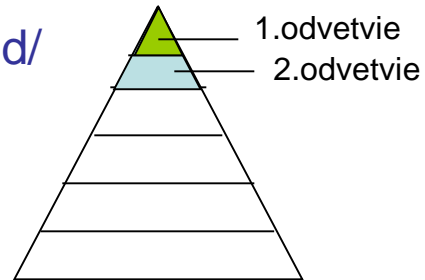
d/ delenie trojuholníka na postupne sa zväčšujúce trojuholníky → každý trojuholník predstavuje napr. jedno odvetvie

a iné...

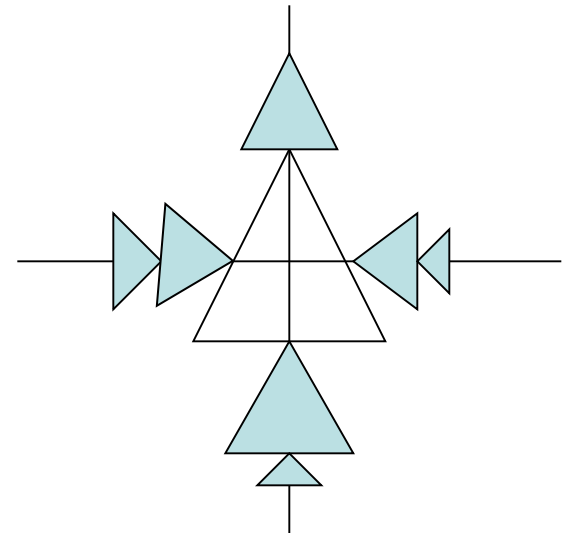
c/

d/

e/

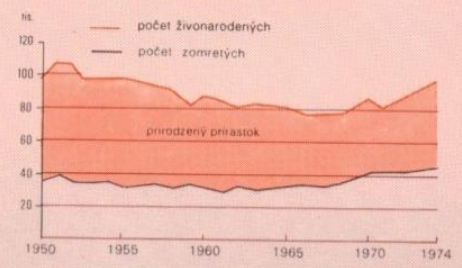
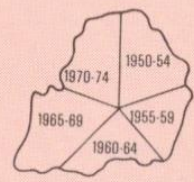
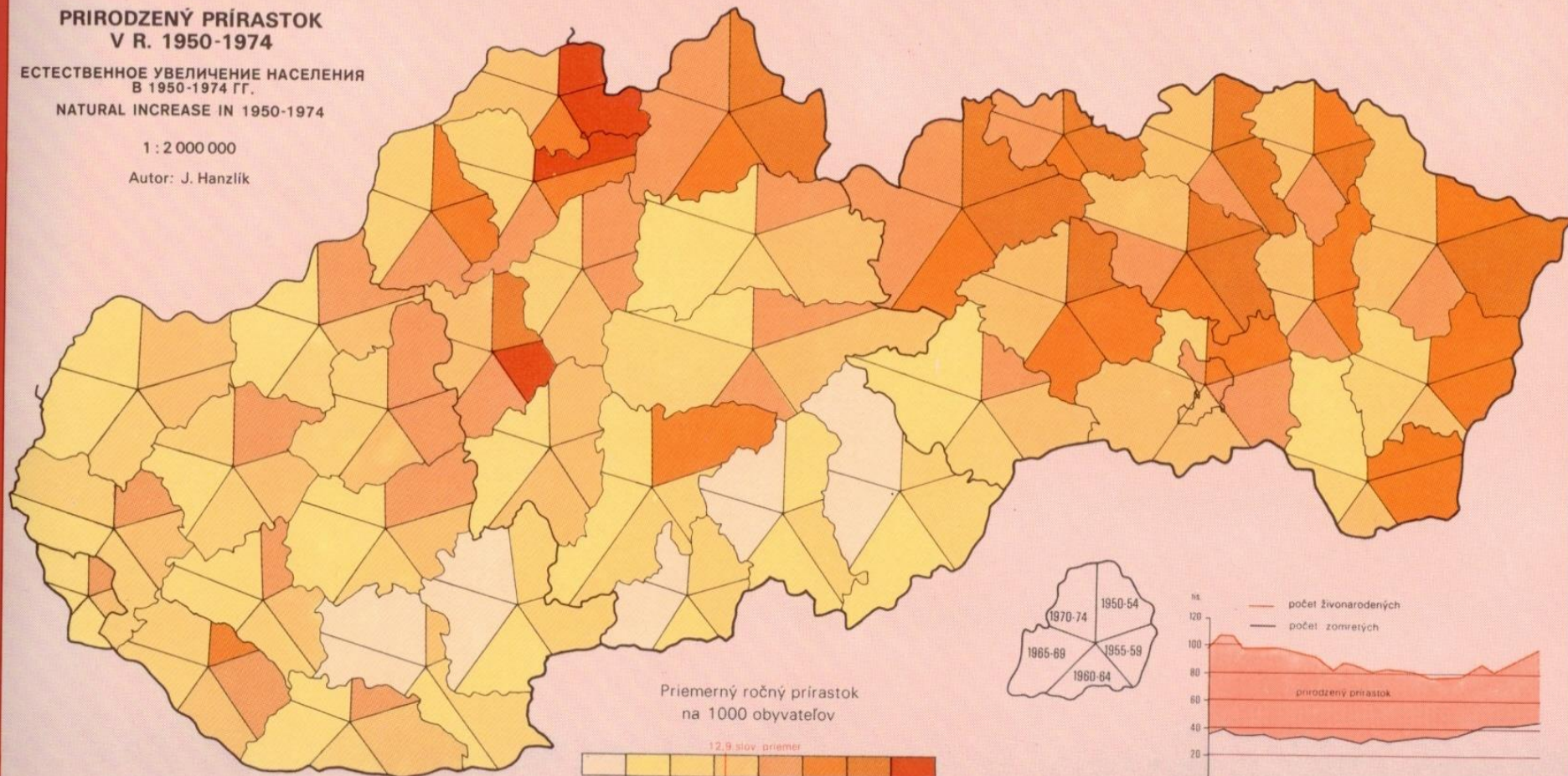
30

PRIRODZENÝ PRÍRASTOK V R. 1950-1974

ЕСТЕСТВЕННОЕ УВЕЛИЧЕНИЕ НАСЕЛЕНИЯ
В 1950-1974 ГГ.
NATURAL INCREASE IN 1950-1974

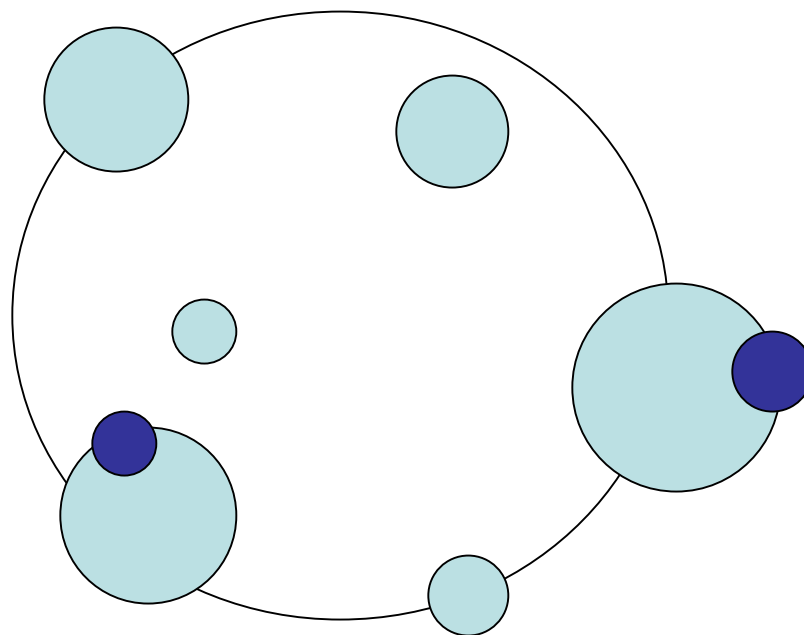
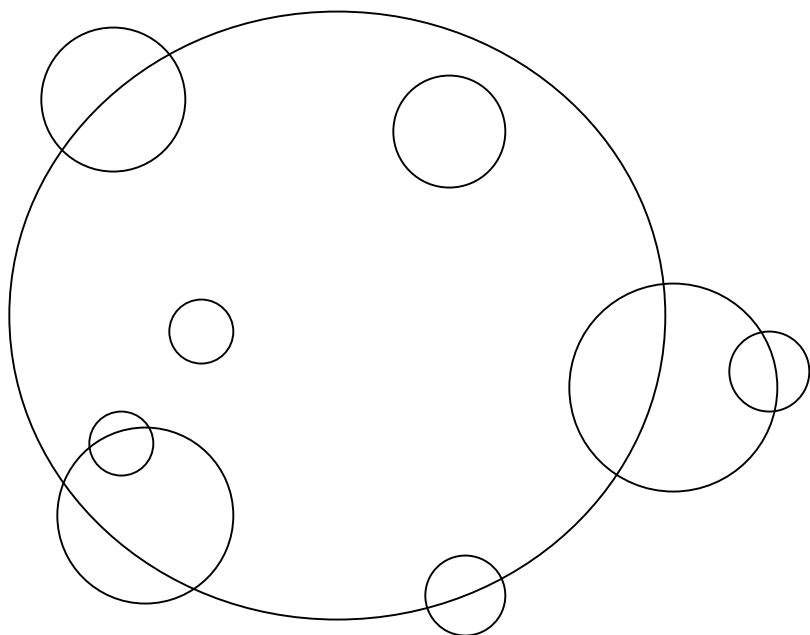
1 : 2 000 000

Autor: J. Hanzlík

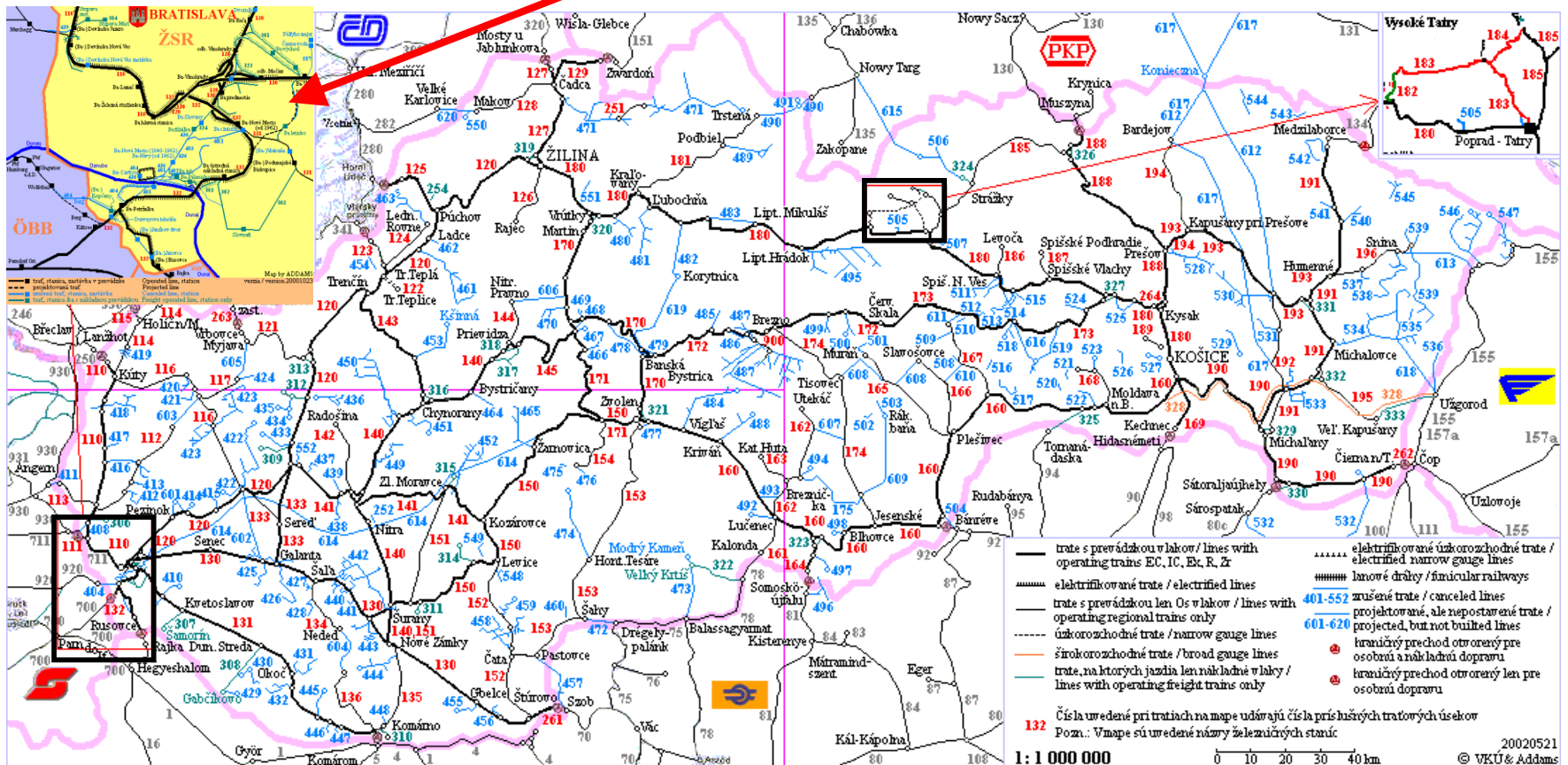
Problém prehustenosti znakov na mapách

- vznik neprehľadnosti
- ak príde k prehusteniu mapy, t.j. mapové znaky sa začnú prekrývať, rieši sa to v prospech malých znakov na úkor veľkých znakov, a to tak, že sa „ukrajuje“ z veľkých znakov

Problém prehustenosti znakov na mapách

- ak je mapa aj napriek tomu ešte prehustená, tú časť mapy, ktorá je najviac preplnená, zobrazíme mimo územia do voľného priestoru na mape v podobe mapovej vresky vo väčšej mierke

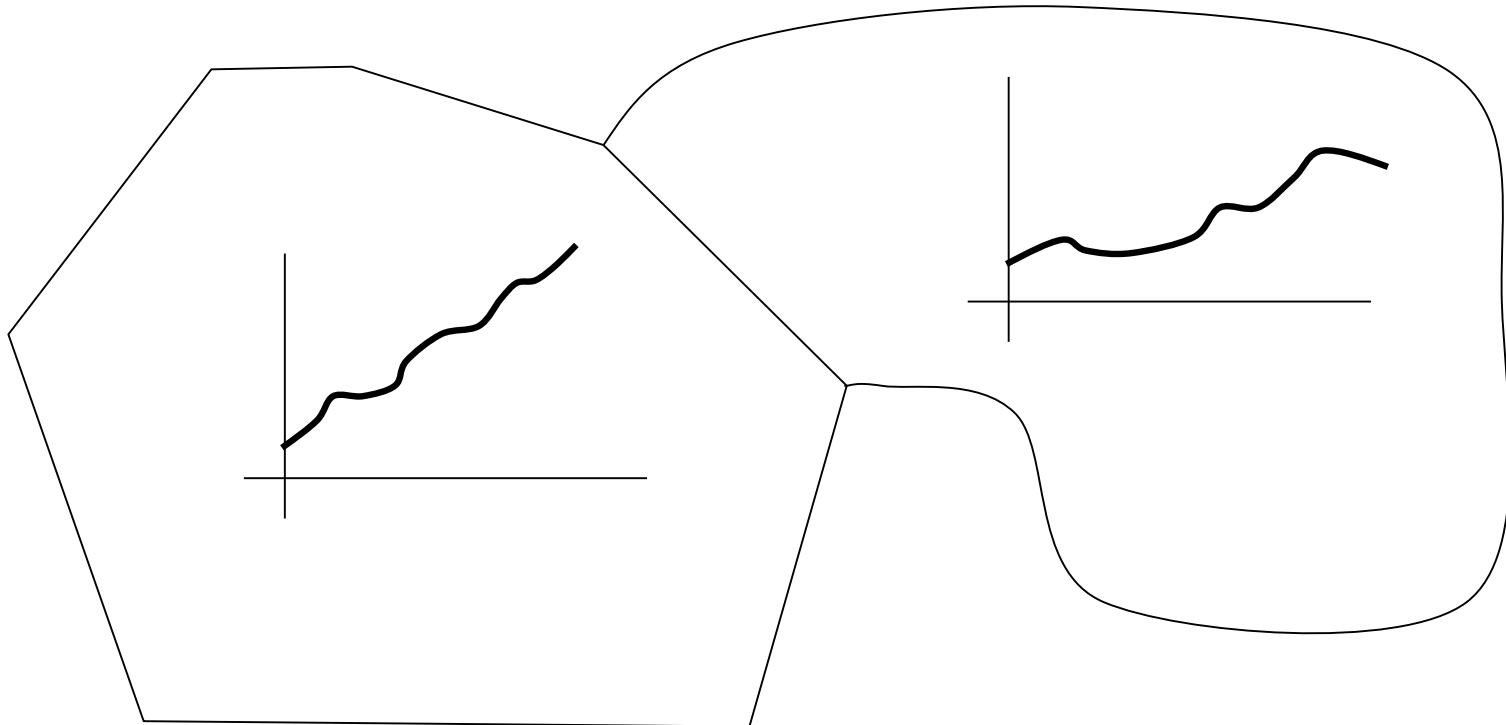

Metóda kartodiagramov

- na zobrazenie objektov používa diagramy
- diagram – typ zákresu, ktorý je vsadený do mapy
  - charakterizuje celú jednotku
  - pracuje s **absolútnymi hodnotami**
- mnoho typov diagramov
  - čiarové diagramy
  - stĺpcové diagramy
  - polárne diagramy
  - geometrické diagramy
  - segmentové diagramy

Čiarový kartodiagram

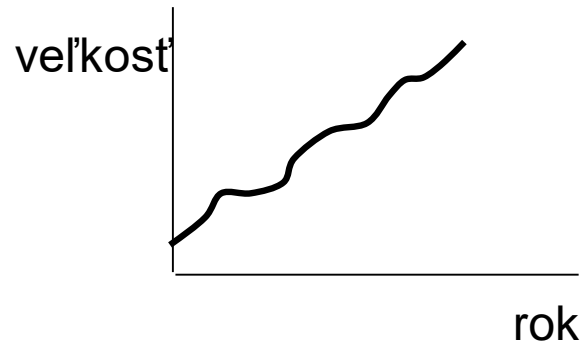
- predstavuje najjednoduchšie – ortogonálne grafy
- ortogonálna súradnicová sústava so zakresleným grafom -> následné vloženie do mapy (napr. do administratívnych jednotiek)

Čiarový kartodiagram

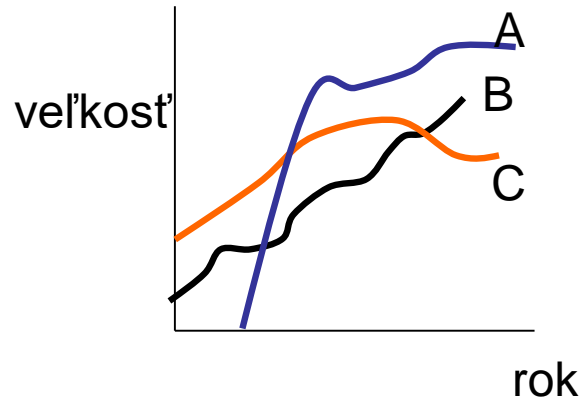
- jednoduchý čiarový diagram – sledujeme len jeden jav
- zložený čiarový diagram - sledujeme viac javov
- **jednoduchý čiarový kartodiagram** - sledujeme len jeden jav

- hnedé uhlie (1970 – 25 tis.t, 1980 – 32 tis.t., 1990 – 40 tis.t.)

Čiarový kartodiagram

- **zložený čiarový kartodiagram** - sledujeme viac javov

- **čierne uhlie (1970 – 14 tis.t, 1980 – 23 tis.t., 1990 – 35 tis.t.)**
- **lignit (1970 – 8 tis.t, 1980 – 12 tis.t., 1990 – 18 tis.t.)**

Čiarový kartodiagram

- **sumačný čiarový kartodiagram** – sčítanie jednoduchých hodnôt
    - má šikmú strechu
  - **štrukturálny čiarový kartodiagram** – prepočítanie na %
    - celkový súčet 100 %, má rovnú strechu
- suma (1970 – 47 tis.t, 1980 – 67 tis.t., 1990 – 93 tis.t.)
- **polárny čiarový kartodiagram**
    - využíva sa namiesto stĺpcového
- I. štvrťrok – 25 tis.t, II. - 30 tis.t., III. - 32 tis.t., IV. - 47 tis.t.,
predchádzajúci - 14 tis.t.

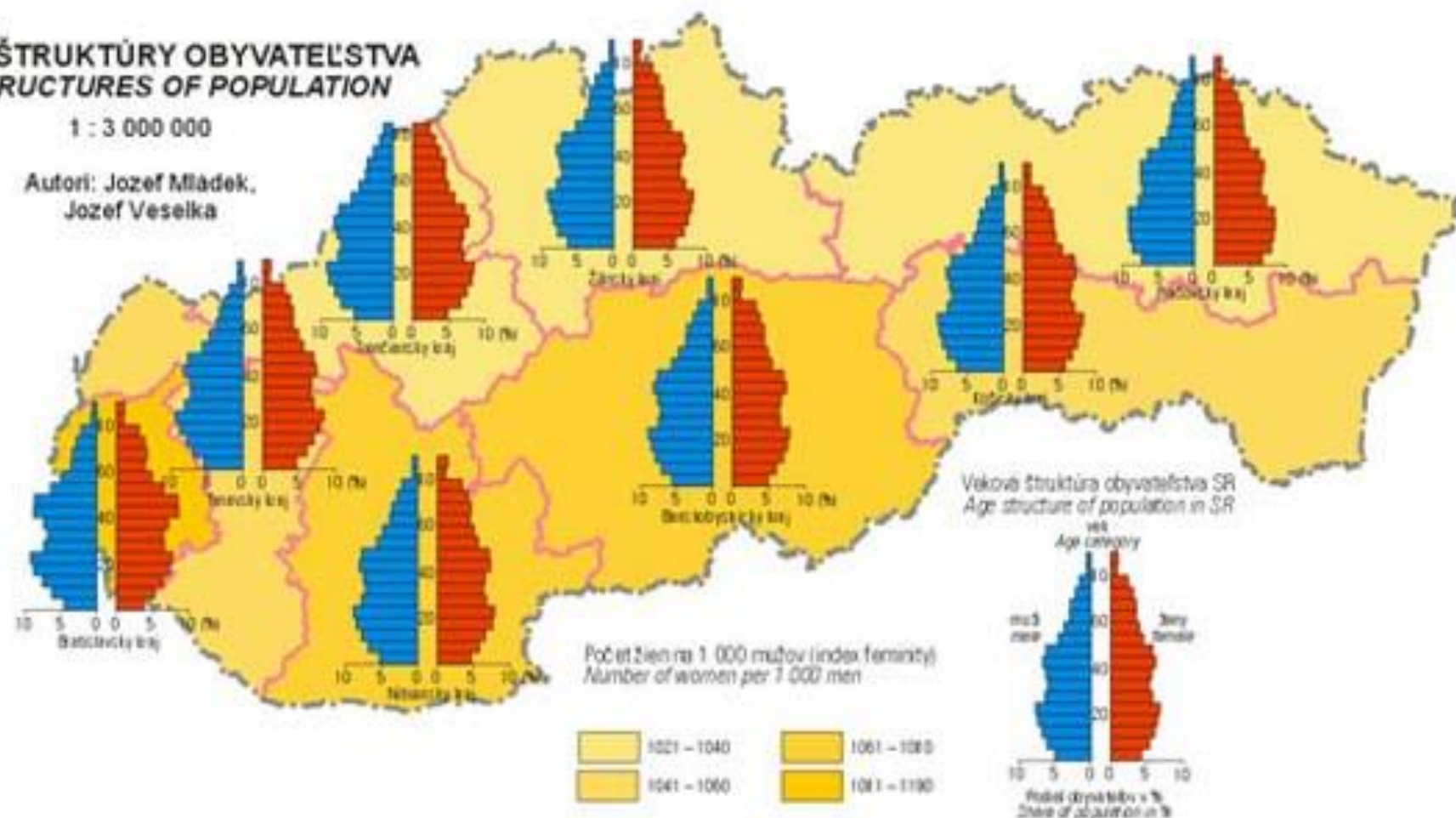
Stípcový kartodiagram

- jednoduchý stípcový kartodiagram
- zložený stípcový kartodiagram
- sumačný stípcový kartodiagram
- štrukturální stípcový kartodiagram
- polární stípcový kartodiagram
- veková pyramída – 5 ročné skupiny, muži vľavo, ženy vpravo

VEKOVÉ ŠTRUKTÚRY OBYVATEĽSTVA AGE STRUCTURES OF POPULATION

1 : 3 000 000

Autori: Jozef Mládek,
Jozef Veselka

4

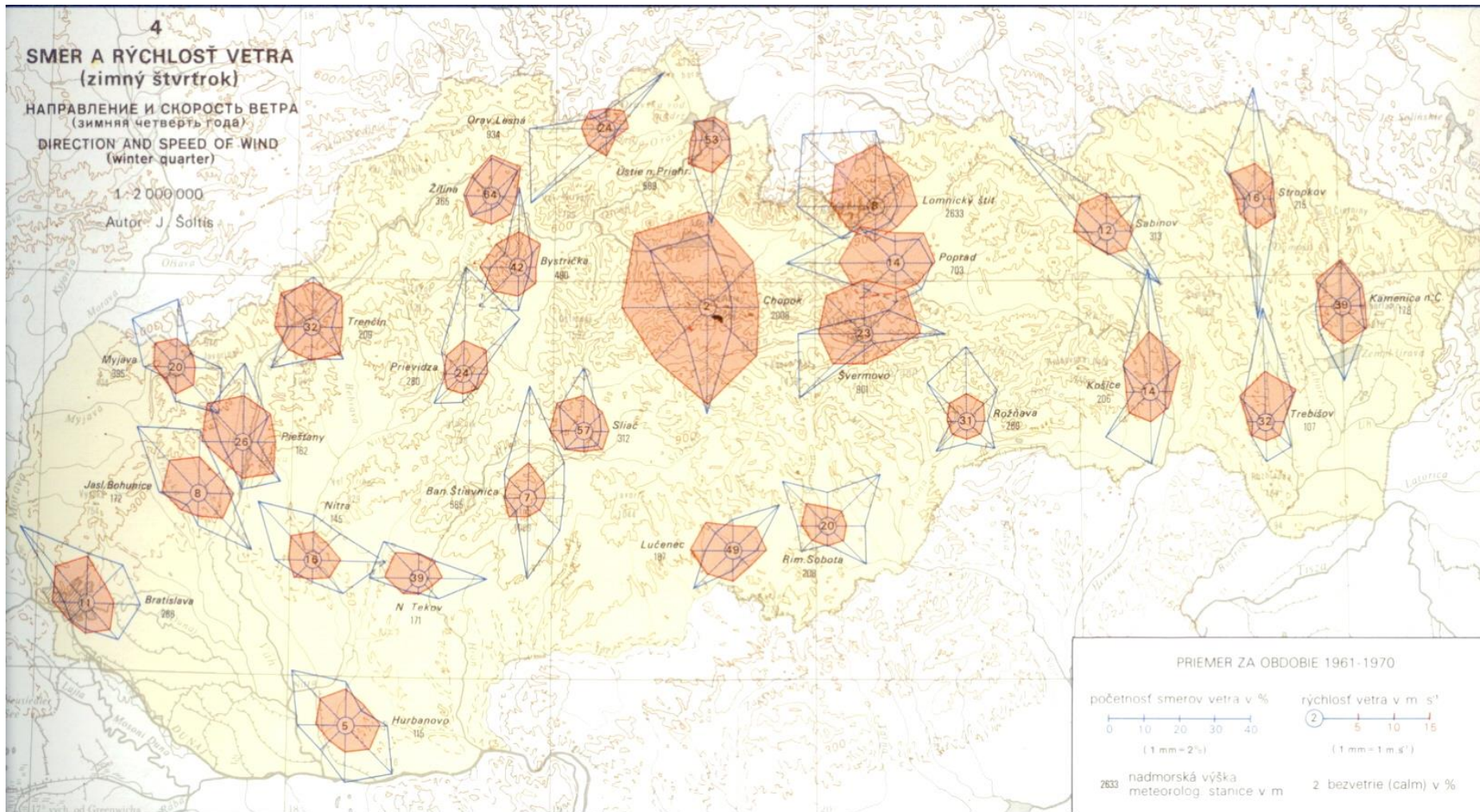
**SMER A RÝCHLOSŤ VETRA
(zimný štvrťrok)**

**НАПРАВЛЕНИЕ И СКОРОСТЬ ВЕТРА
(зимняя четверть года)**

**DIRECTION AND SPEED OF WIND
(winter quarter)**

1 : 2 000 000

Autor: J. Šoltis

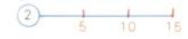
PRÍEMER ZA OBDOBIE 1961-1970

početnosť smerov vetra v %

(1 mm = 2%)

rýchlosť vetra v m s⁻¹

(1 mm = 1 m s⁻¹)

2833
nadmorská výška
meteorolog. stanice v m

2 bezvetrie (calm) v %

Geometrický kartodiagram

- použiť guľu, kocku, kužeľ (objemové figúry)
- zvýraznenie plasticity
- veľkosť gule, kocky = početnosť sledovaného javu

$$\frac{4}{3}\pi r^3 = \frac{A}{M}$$

$$r = \sqrt[3]{\frac{A}{\frac{4}{3}\pi M}}$$

- ak rovnaká figúra $\rightarrow \frac{4}{3}\pi$ - konštanta

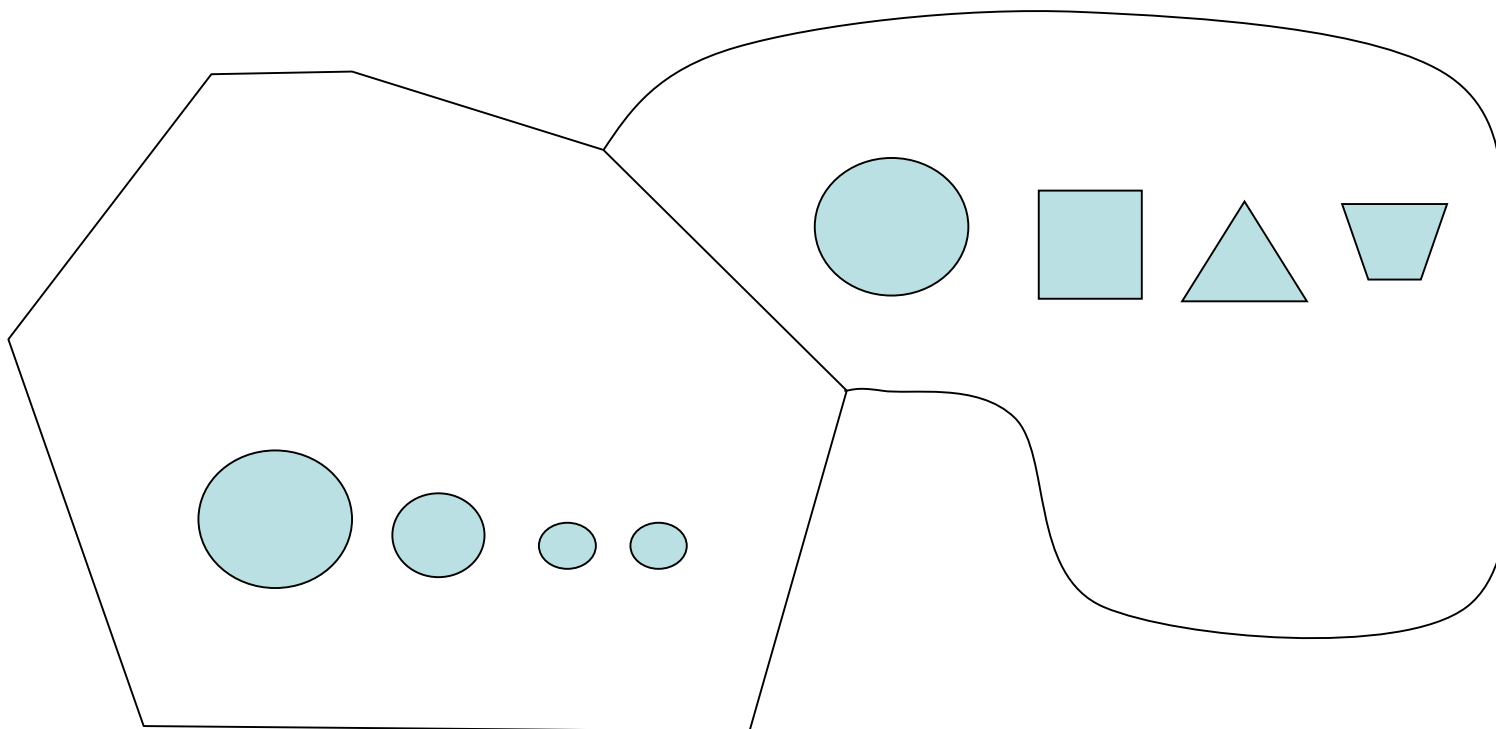
$$r = \sqrt[3]{\frac{A}{M}}$$

- pre kocku

$$a = \sqrt[3]{\frac{A}{M}}$$

Geometrický kartodiagram

- rôzne figúry a rôzne veľkosti
  - rovnaké figúry s rôznymi váhami
  - rôzne figúry s rôznymi váhami
- rovnaké – kruh
- rôzne – kruh, trojuholník, lichobežník, trojuholník

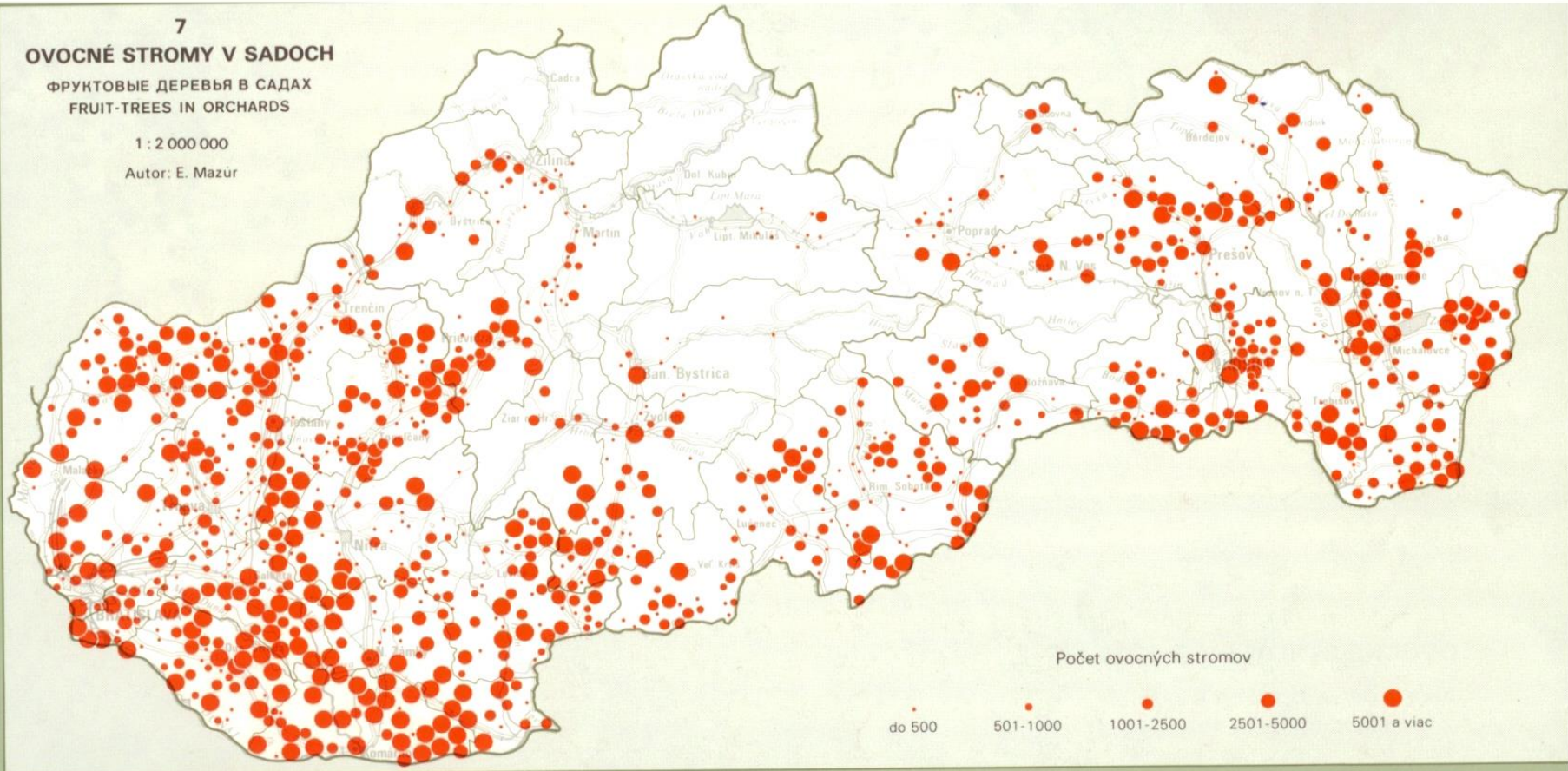
7

OVOCNÉ STROMY V SADOCH

ФРУКТОВЫЕ ДЕРЕВЬЯ В САДАХ
FRUIT-TREES IN ORCHARDS

1:2 000 000

Autor: E. Mazur

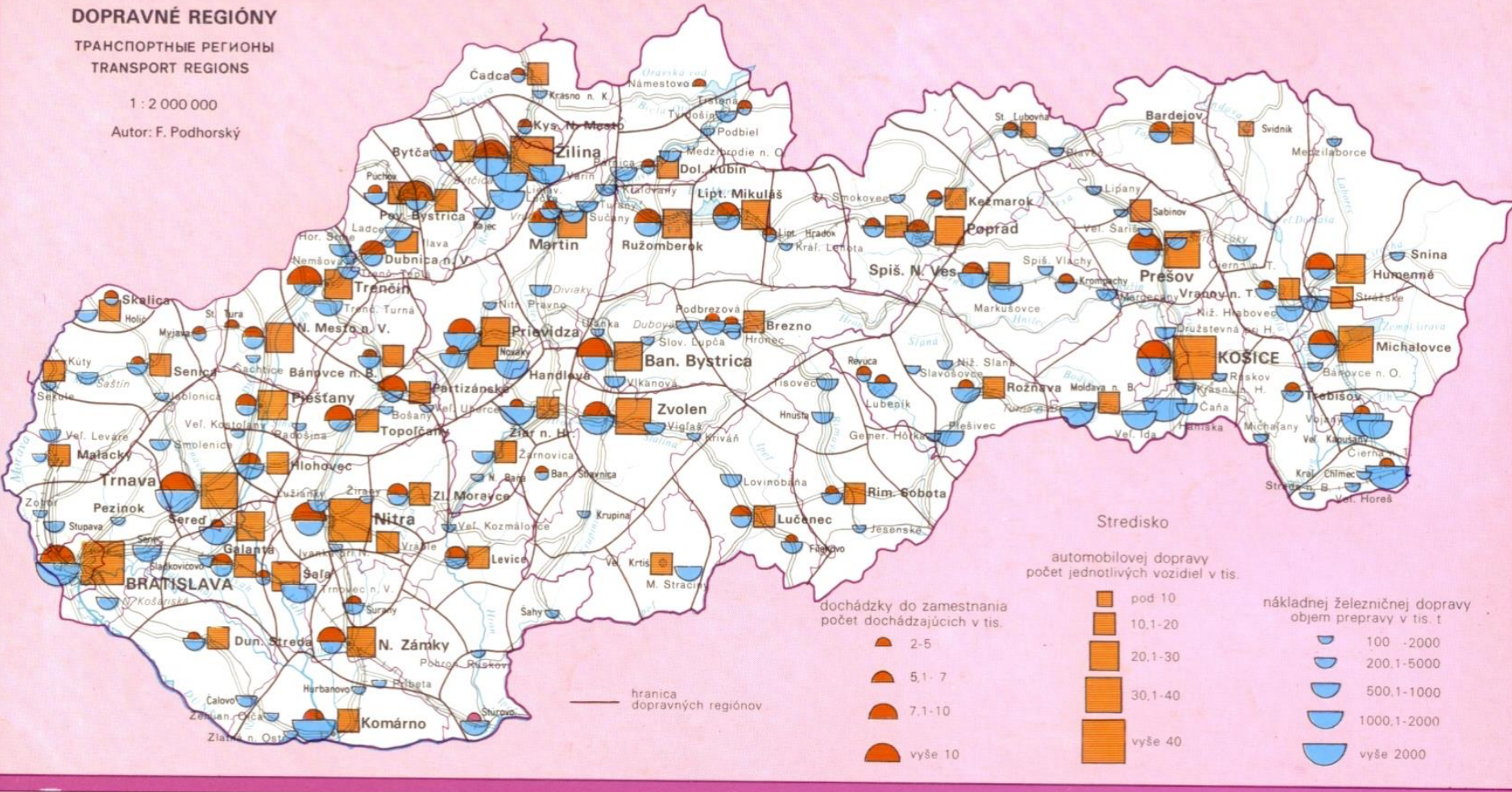

DOPRAVNÉ REGIÓNY

ТРАНСПОРТНЫЕ РЕГИОНЫ
TRANSPORT REGIONS

1 : 2 000 000

Autor: F. Podhorský

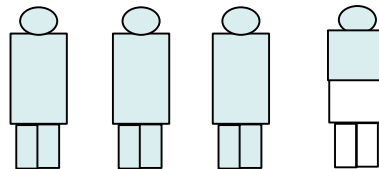
Segmentový kartodiagram

- figúra predstavuje jav a popisuje jeho váhu

100 000 obyvateľov

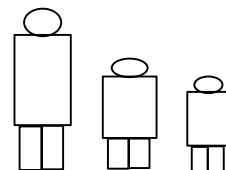

- figúry rovnakých váh

(350 000 obyvateľov)

- figúry rôznych váh

(160 000 obyvateľov)

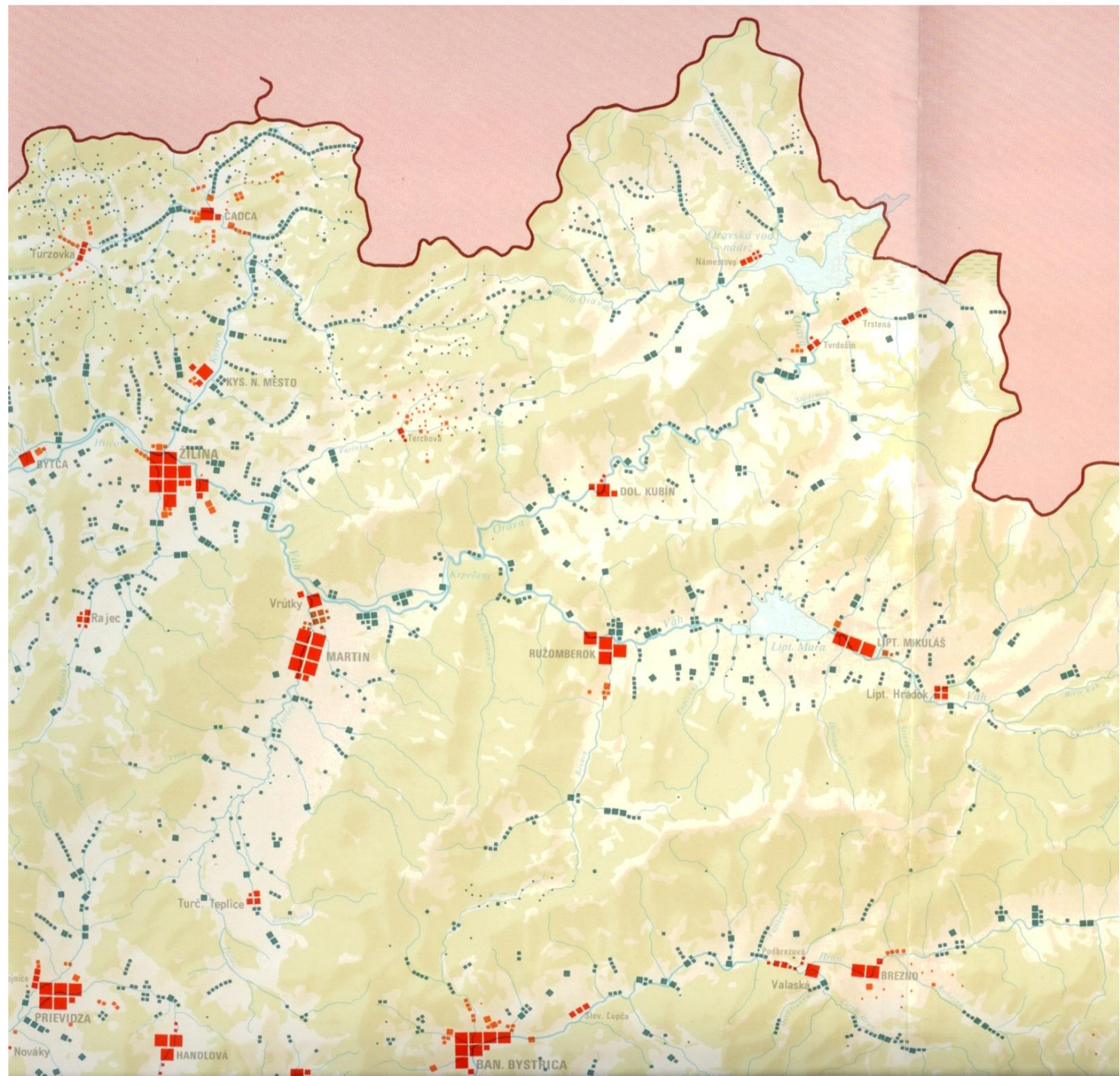
100 50 10 tisíc

Počet obyvateľov

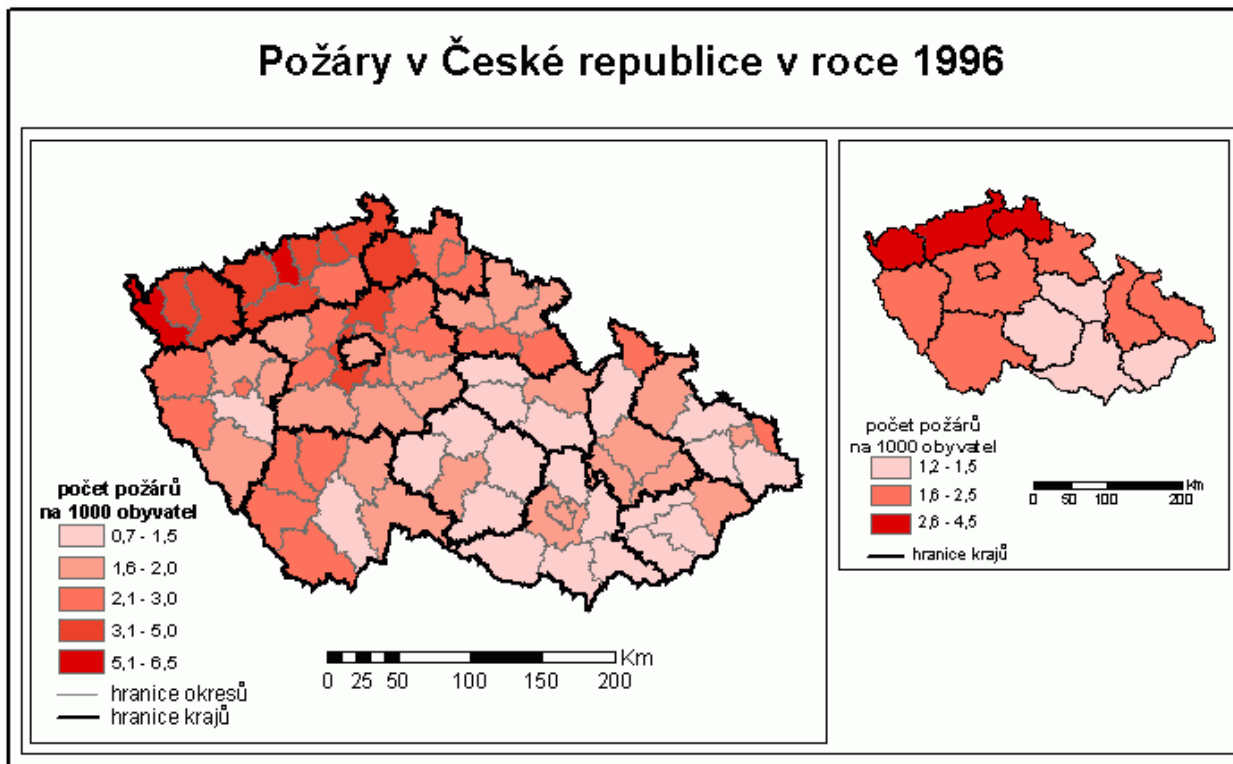

Metóda kartogramov

- narába sa s územnou jednotkou
- pracuje sa s **relatívnymi hodnotami**
- dielčie územné jednotky musia byť porovnateľné
- prepočítanie na **jednotku plochy** (počet obyv. na 1 km², hustota riečnej siete na 10 km², priemerný výnos na 1 ha, ...)
- vyplnenie celej plochy šrafážou alebo farbou

Metóda kartogramov

- relatívne hodnoty, ktoré nie sú prepočítané na jednotku plochy (podiel narodených na 1000 obyv., miera nezamestnanosti, ...)
- zavedenie pojmu **pseudokartogram**

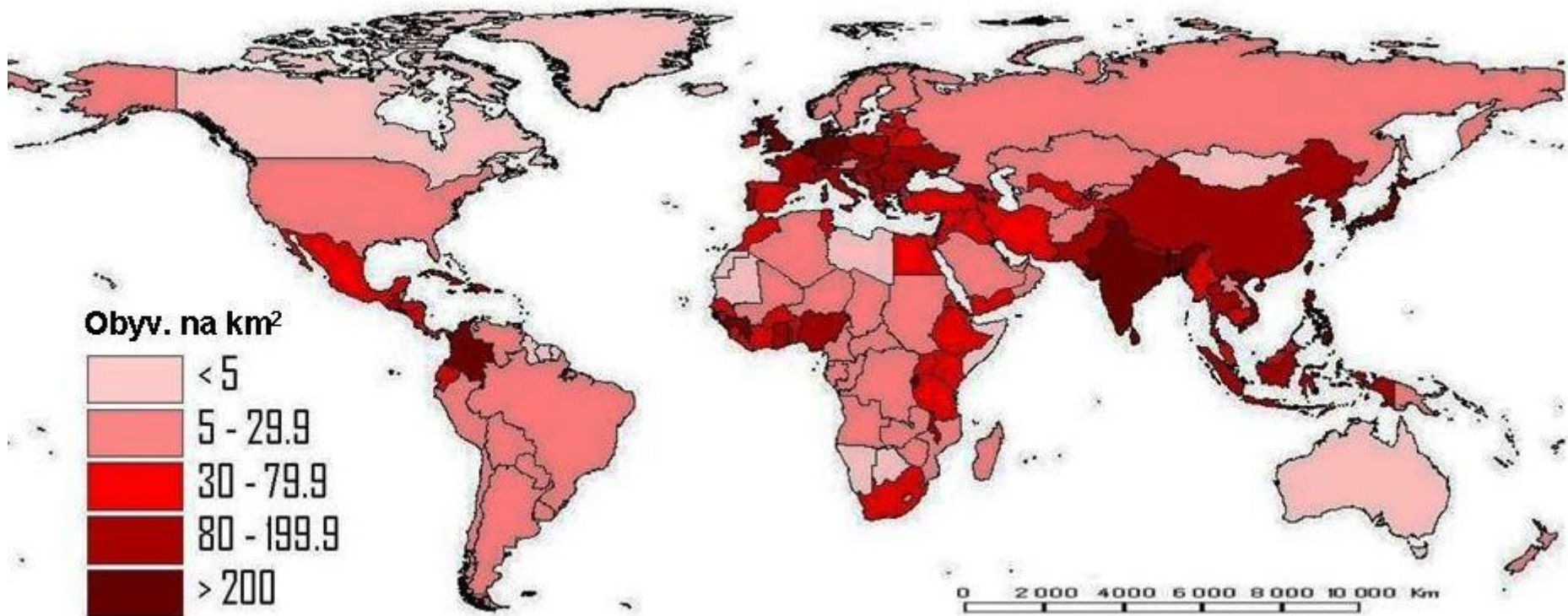

Metóda kartogramov

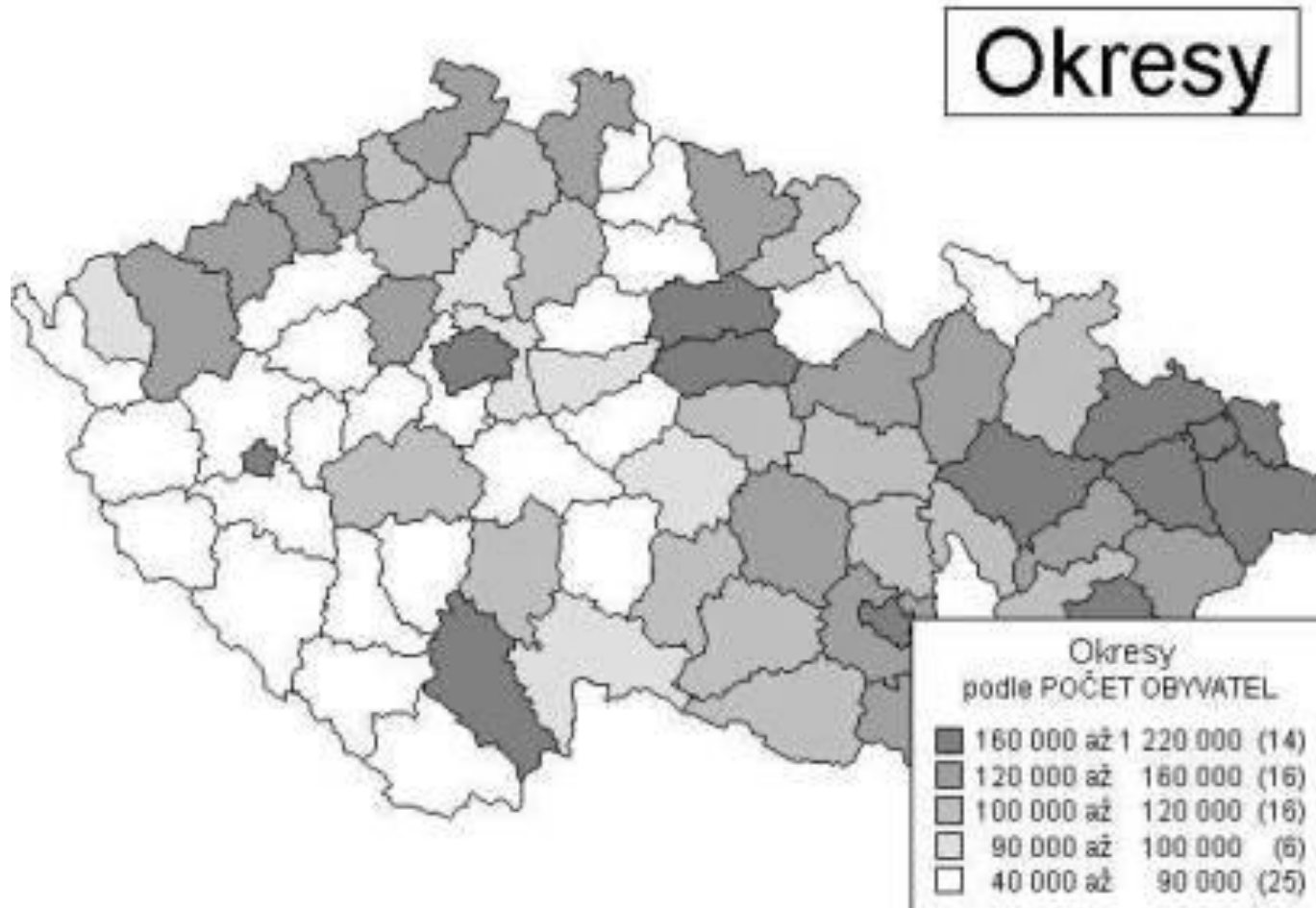
- správne znázornenie metódy – prepočítané na jednotku plochy

Státy - hustota zalidnění

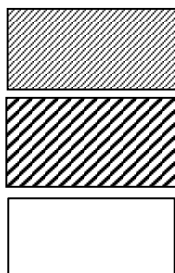
Metóda kartogramov

- najčastejšia chyba – kartogram zobrazuje absolútne hodnoty

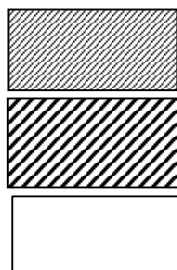
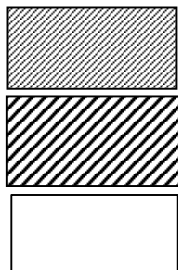
Metóda kartogramov

- príklad – vyjadrenie hustoty zaľudnenia (počet ob./plocha obce)
63, 66, 69, 71, 77, 78, 82, 85, 86, 91, 92, 93, 103, 106, 107
- zoradenie do intervalov a priradenie šrafáže
- šrafáž realizovaná len jedným smerom, jej hustota musí stúpať
- jednoduchý kartogram – zobrazenie len jedného javu

- zložený kartogram - zobrazenie viacerých javov

- javy na seba nadväzujú, dopĺňajú sa

Štruktúrálny kartogram

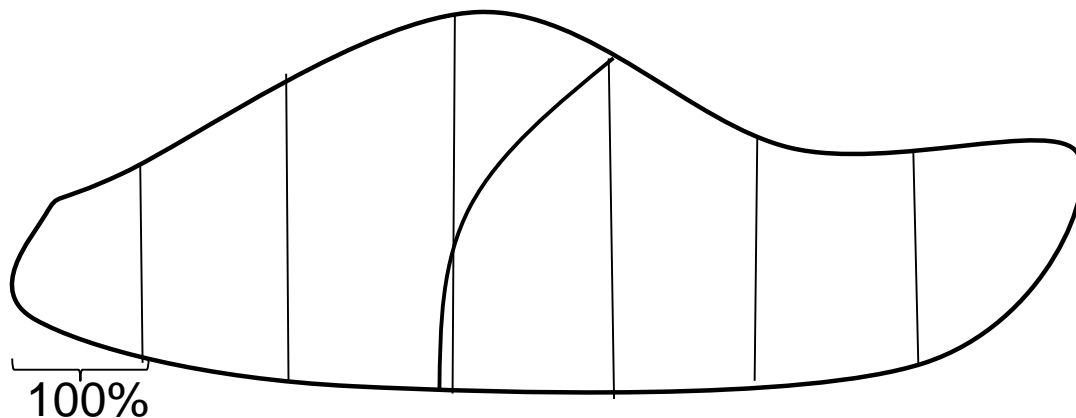
- podiel viacerých javov, ktoré dávajú 100 %

a) rozdelenie na stĺpce

- špecifický typ

- rozdelenie územia na stĺpce, šírka rovnaká, do nich zaznačiť percentuálne (%) zastúpenie

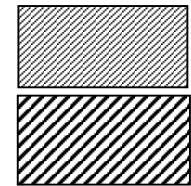
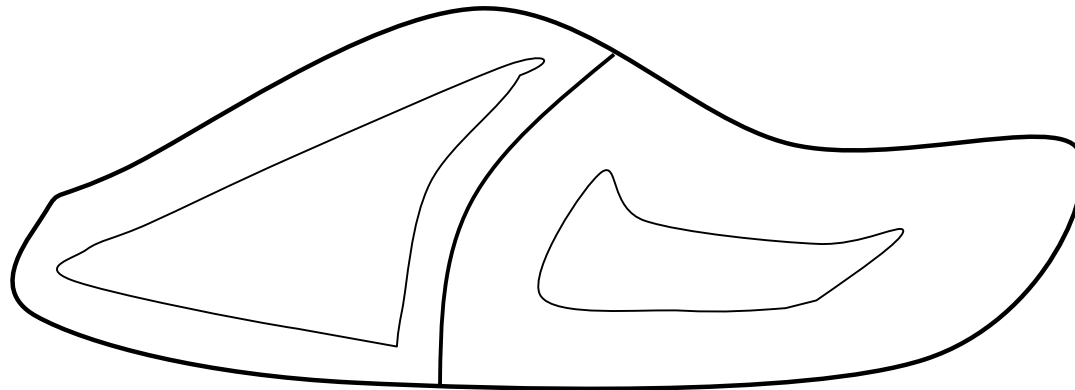
- smer pruhov možno využiť na popis ďalšieho ukazovateľa

Štruktúrálny kartogram

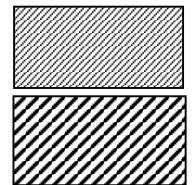
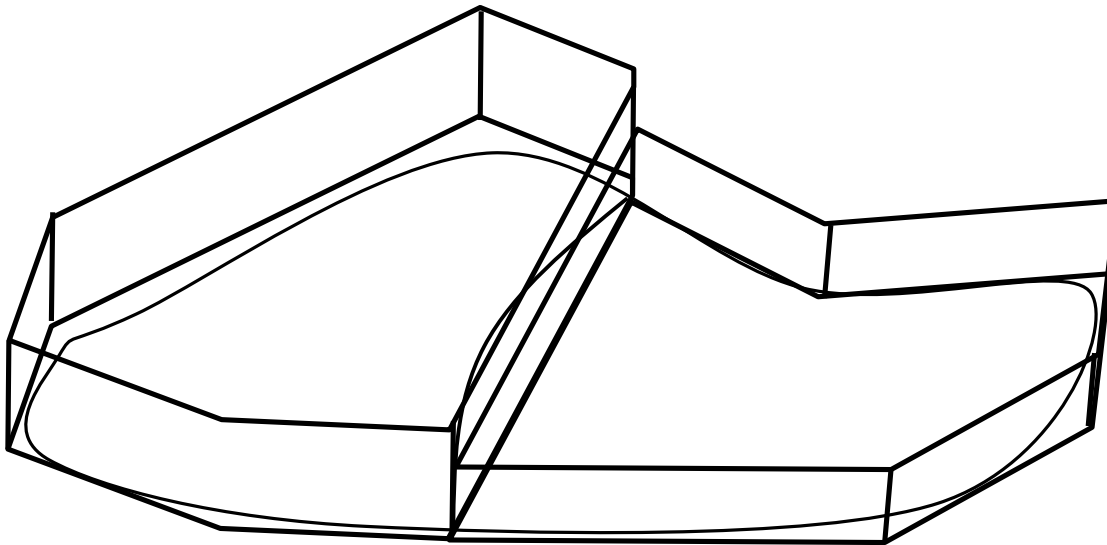
b) Percentuálne (%) zastúpenie priradené každej ploche

- možnosť vyfarbenia → znázornenie ďalšieho javu

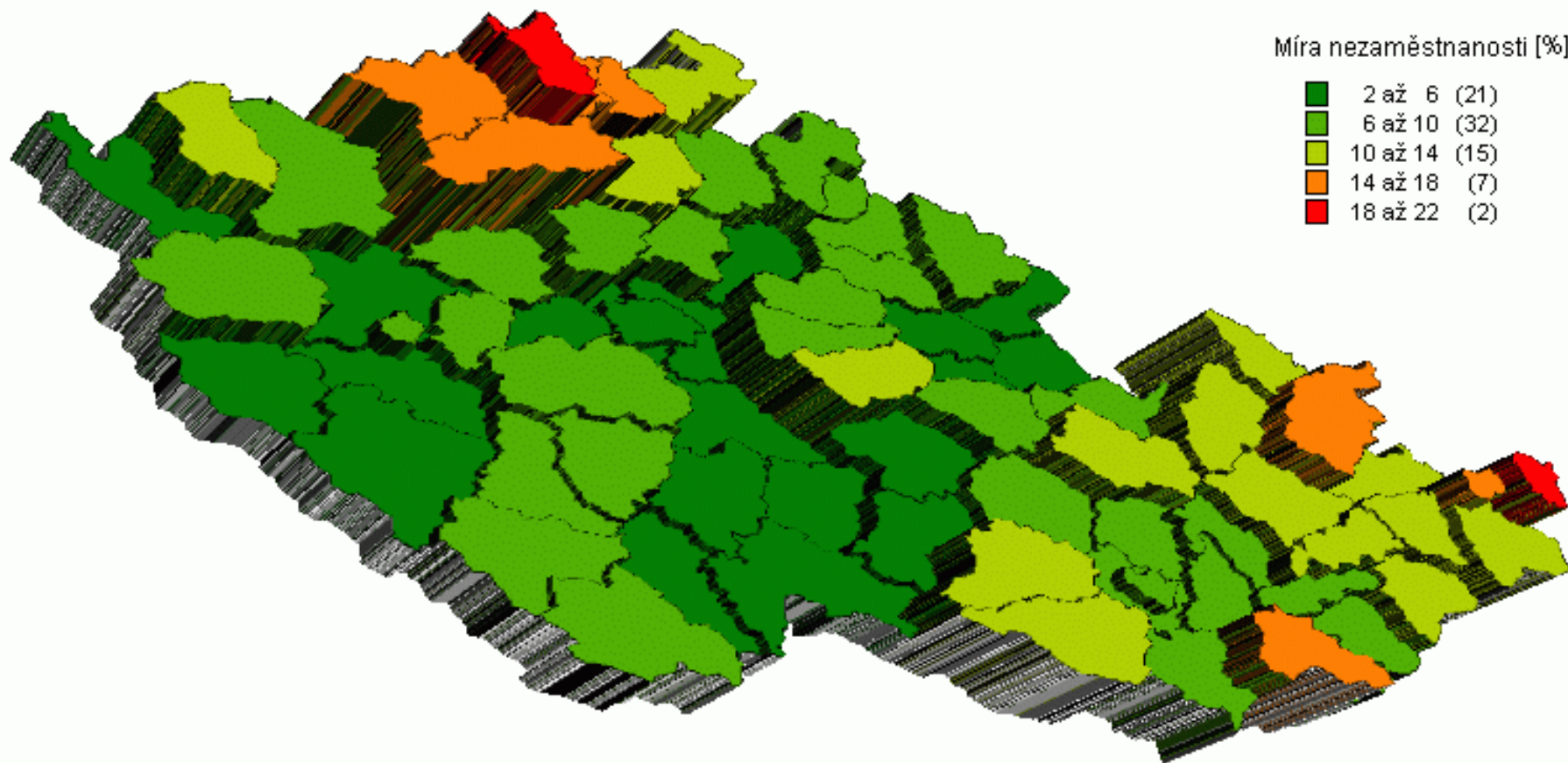

Stereokartogram

- jednotke priradíme priestorovú figúru
- schematizujeme priebeh hranice – hranica nie je dôležitá
- intenzitu vyjadríme výškou figúry

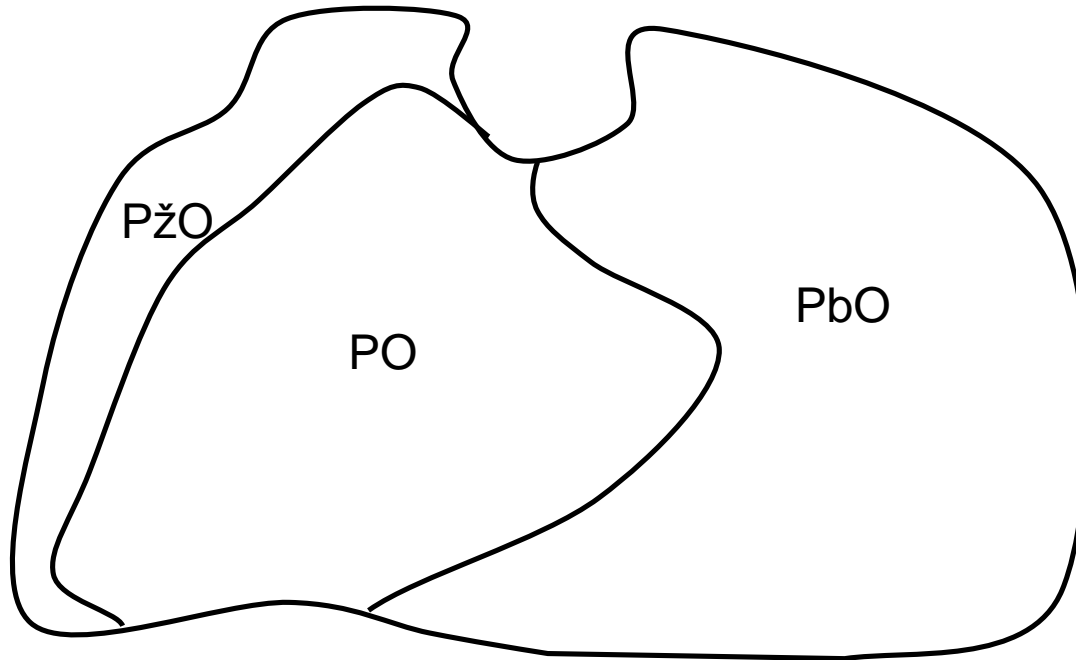

Stereokartogram

Siet'ový kartogram

- špecifický typ štruktúrneho kartogramu
- kategóriám priradíme areál (lokáciu)
- napr. obyvateľstvo Austrálie -> pôvodné ob. – 35 %, prisťahovalecké biele ob. – 55 %, prisťahovateľské žlté ob. – 10 %

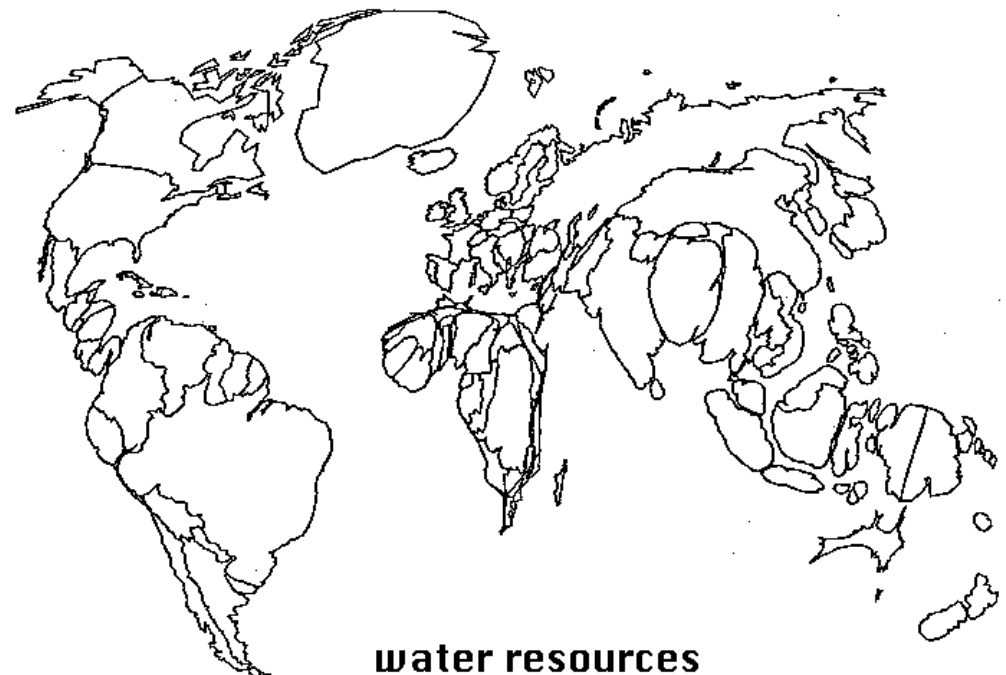

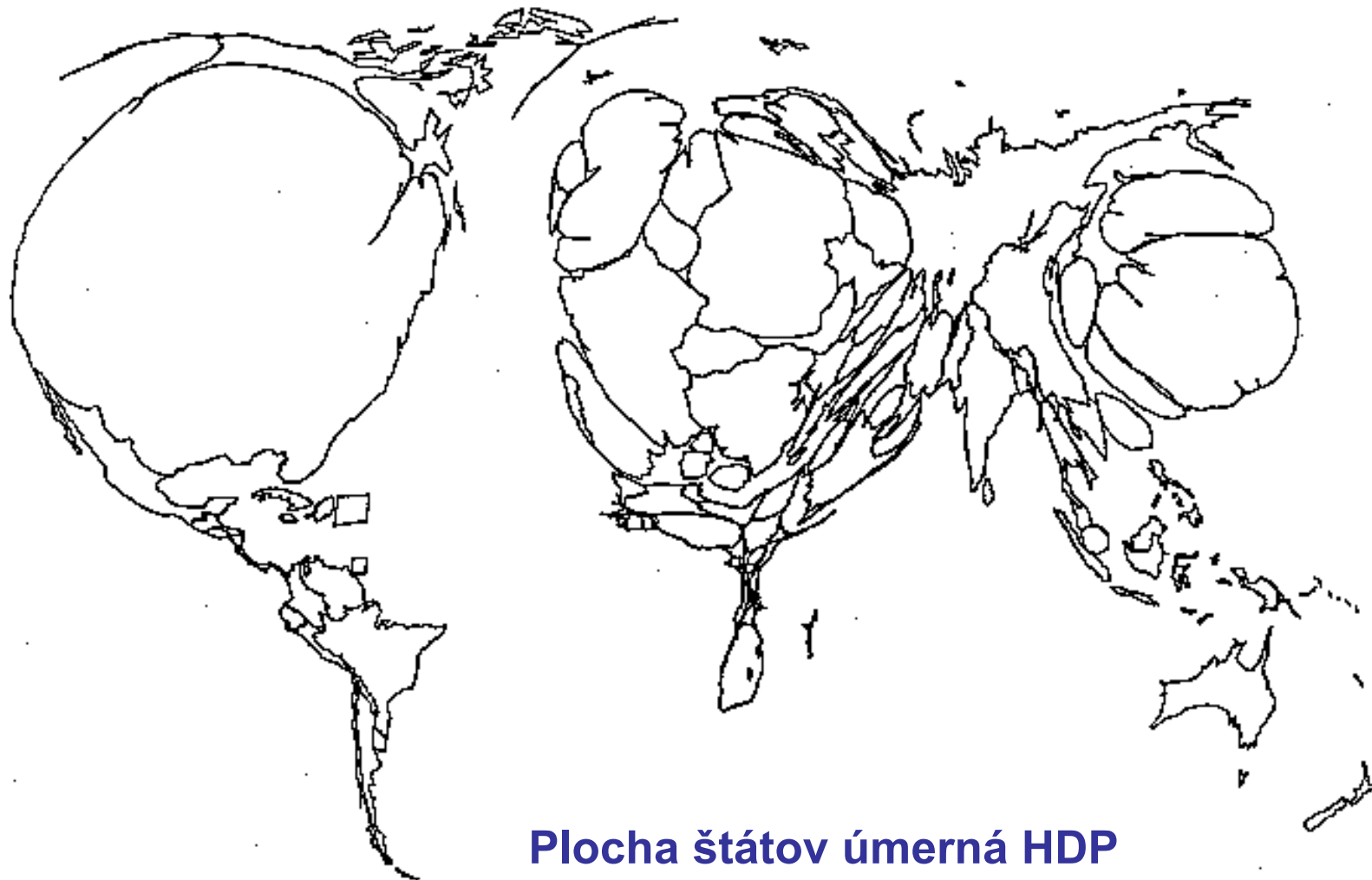
Anamorfný kartogram

- anamorfóza mapy – premena geografickej mapy a jej obsahu podľa určitých pravidiel, aby bolo umožnené výraznejšie vyjadrenie geografického obsahu
- meníme veľkosť územnej jednotky vzhľadom na veľkosť javu
- hranice a tvar sú zachované

**Plocha štátov úmerná
vodným zásobám**

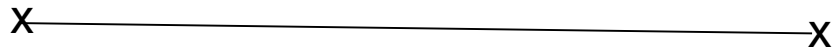
Anamorfný kartogram

Plocha štátov úmerná HDP

Metóda premiestňovacích prúdov

- čo sa premiestňuje – ľudia, suroviny, náklady, informácie, ...
- prebieha medzi uzlami, štátmi
- zakreslenie – jednoduchá línia medzi východiskom a cieľom

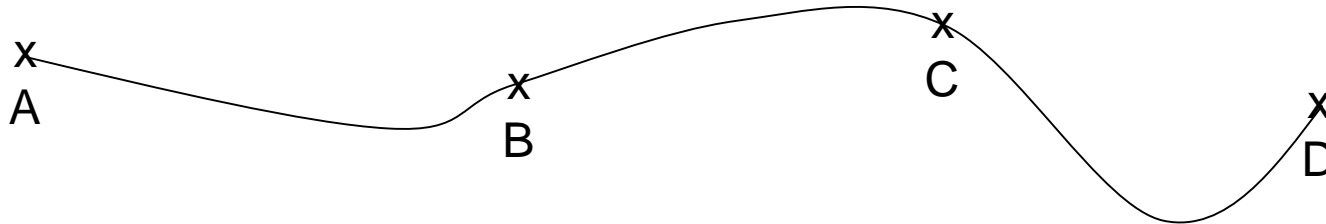
- nevšímame si objem, len smer
- napr. potrubné spojenia – ropovody, plynovody, produktovody, vodovody, ...

Všímame si objem a smer

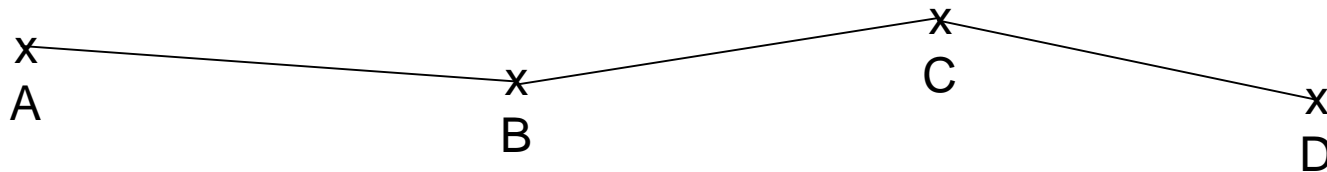
- **metóda prúdových diagramov** (metóda čiarových diagramov)
- **metóda čiar smeru pohybu** (metóda smerových znakov)

a) Prúdové diagramy

- v prípade, ak máme viacero bodov
- znázorňujeme skutočný priebeh

- spojenie bodov priamymi spojnicami

a) Prúdové diagramy

- zachytenie objemu premiestňovania
- premiestňovacia tabuľka
- zohľadňujú sa všetky smery
- zanedbávame premiestňovanie medzi dvoma rovnakými uzlami (bodmi)

		ciele			
		A	B	C	D
východiská	A	-	46	28	15
	B	53	-	50	32
	C	24	30	-	41
	D	14	19	29	-

$$AB = 46 + 28 + 15 = 89$$

$$BC = 50 + 32 + 28 + 15 = 125$$

$$CD = 41 + 32 + 15 = 88$$

- zobrazenie objemu premiestňovania

a) Prúdové diagramy

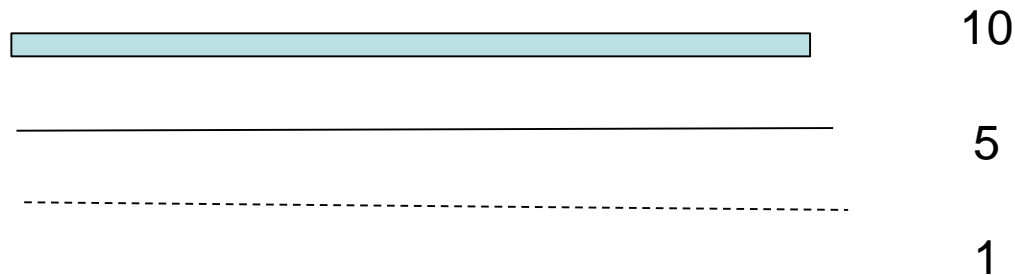
- zobrazenie objemu premiestňovania

1. čiary rôznych kategórii

- priradenie váhy

- v prípade, že máme dostatok priestoru

- ak chceme niečo vyjadriť presne -> čiary zastupujú jednotlivé stanovené hodnoty, napr. 1 000 ton, 500 ton, 100 ton, 10 ton, 1 tona

2. šírkou pruhu

a) Prúdové diagramy

A – reálny objem premiestňovania

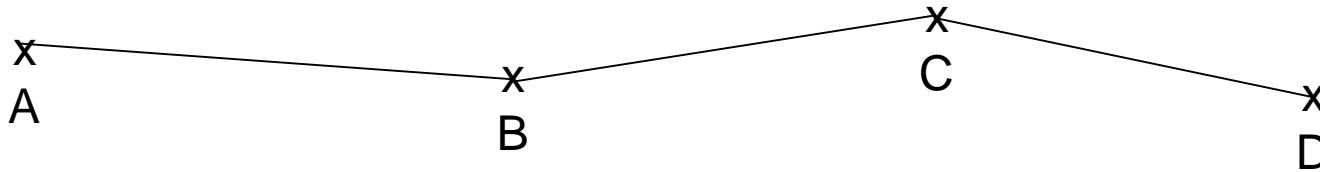
S – šírka pruhu

M – veľkosť objektu, ktorá zodpovedá jednotkovej veľkosti znaku,
konštanta pre daný súbor

$$S = \frac{A}{M}$$

a) Prúdové diagramy

- šírka pruhu je úmerná objemu
- nech $M = 20$, priradenie jednotkovej šírky
- $AB = 89/20 = \text{cca } 4,5 \text{ jednotky}$
- $BC = 125/20 = \text{cca } 6 \text{ jednotiek}$
- $CD = 88/20 = \text{cca } 4 \text{ jednotky}$

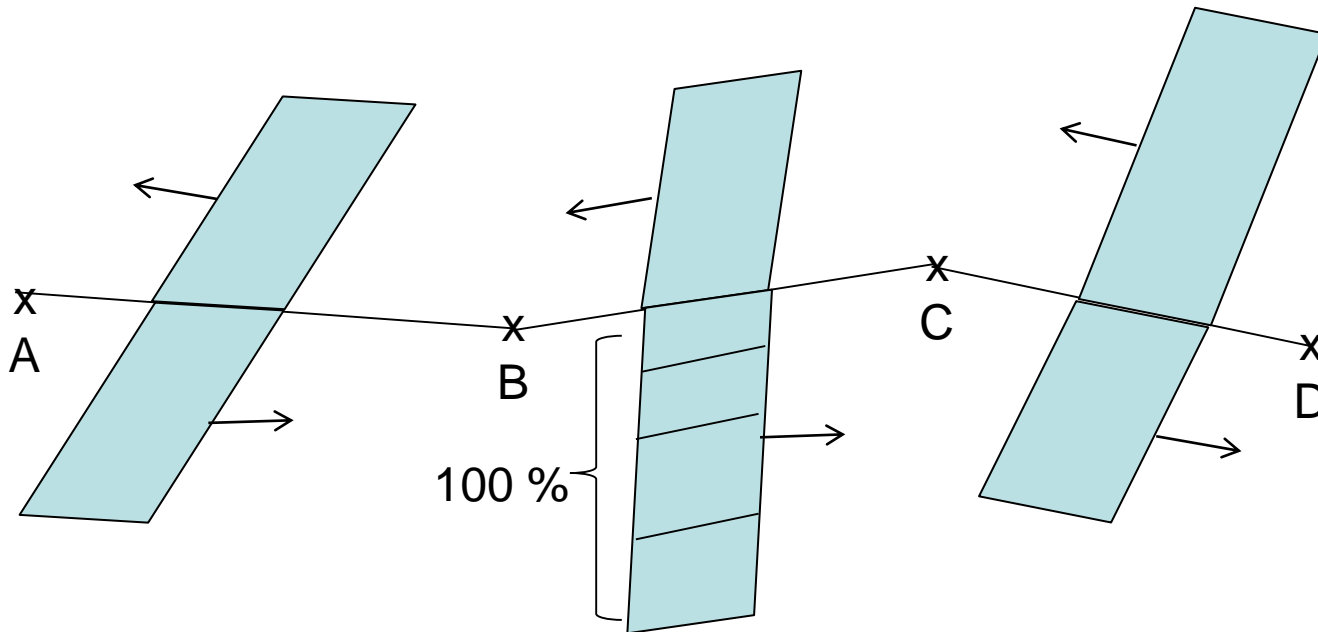

- zakreslenie na kolmicu
- pravidlo pravej ruky
- opačný smer → opačná trasa

- prekryvanie pruhov → kreslenie len výseku z pruhov + smer šípkou
- možnosť vnútorného členenia pruhu

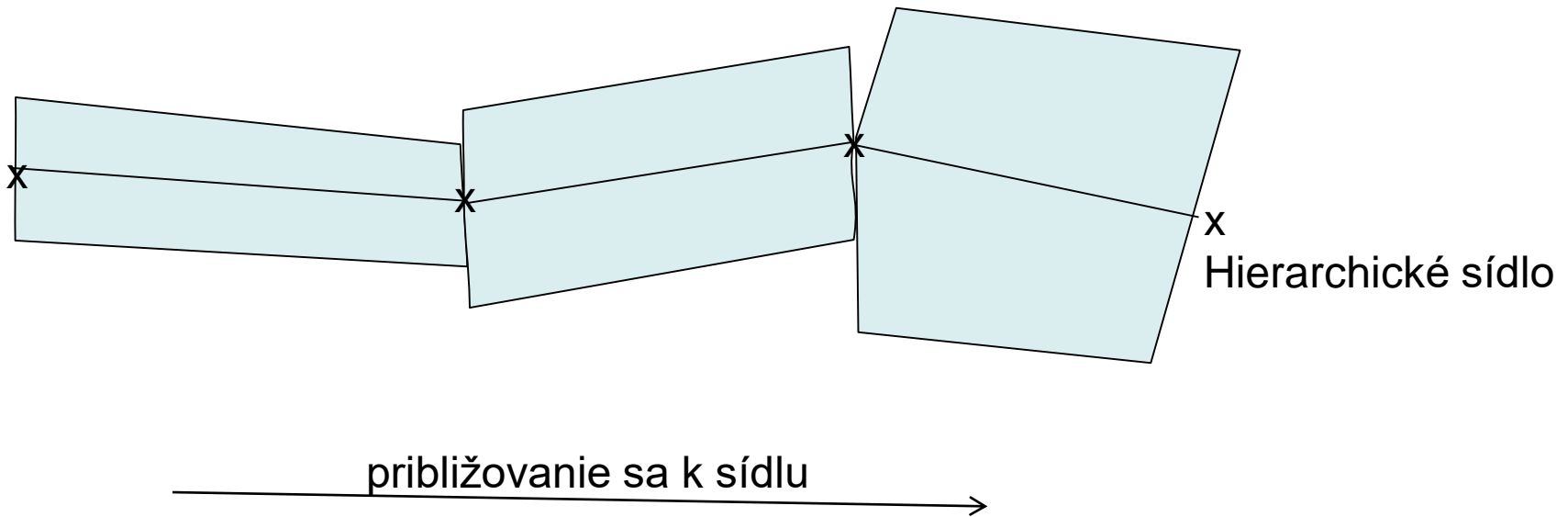
a) Prúdové diagramy

- prekryvanie pruhov – kreslenie len výseku z pruhov + smer šípkou
- možnosť vnútorného členenia pruhu

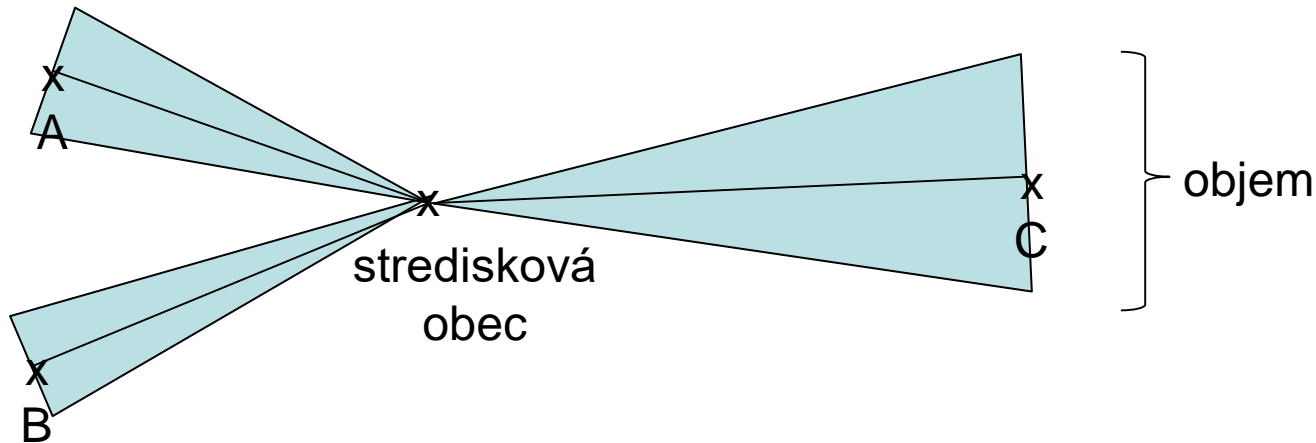
a) Prúdové diagramy

- symetria premiestňovania → rovnaké tam i späť
- nerozlišujeme smer tam a späť
- napr. dochádzka do okresného mesta z okolitých obcí
- čím bližšie k sídlu, tým väčšie premiestňovanie

a) Prúdové diagramy

- premiestňovanie má symetrický charakter
- objem premiestňovania vyjadrujeme len jednou úsečkou – šírkou pruhu

- šírka pruhu sa nekreslí po celej čiare
- vytvára sa smerovka, udáva sa smer
- vzniká hviezdica -> v strede je stredisková obec (napr. ľudia chodia do nej za prácou)

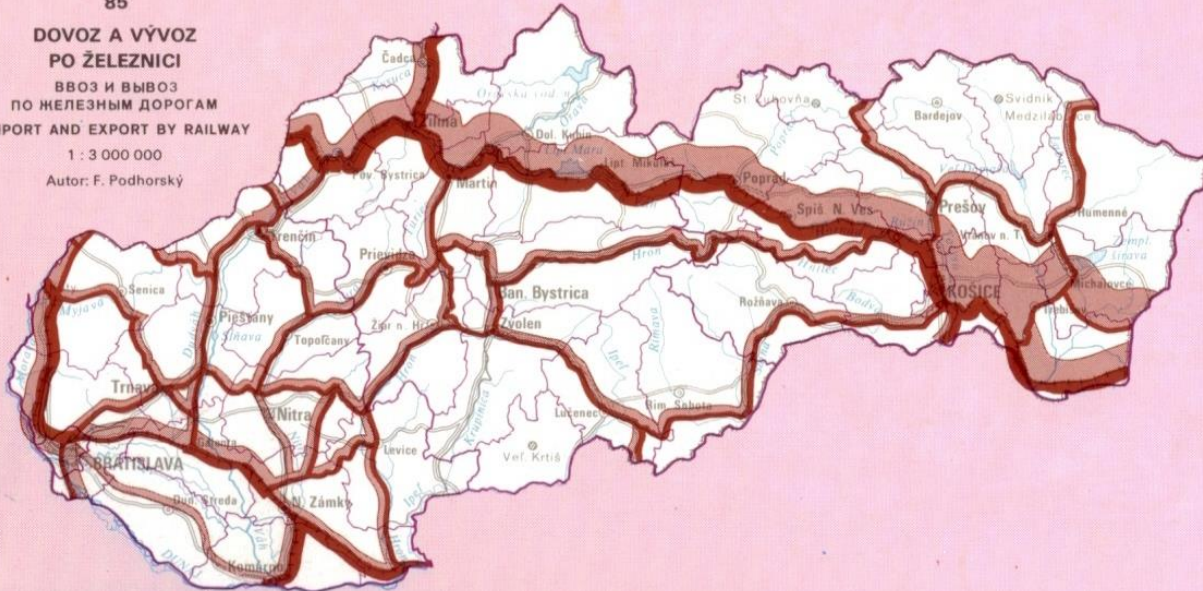
85

**DOVOZ A VÝVOZ
PO ŽELEZNICI**

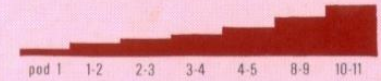
**ВВОЗ И ВЫВОЗ
ПО ЖЕЛЕЗНЫМ ДОРОГАМ**
IMPORT AND EXPORT BY RAILWAY

1 : 3 000 000

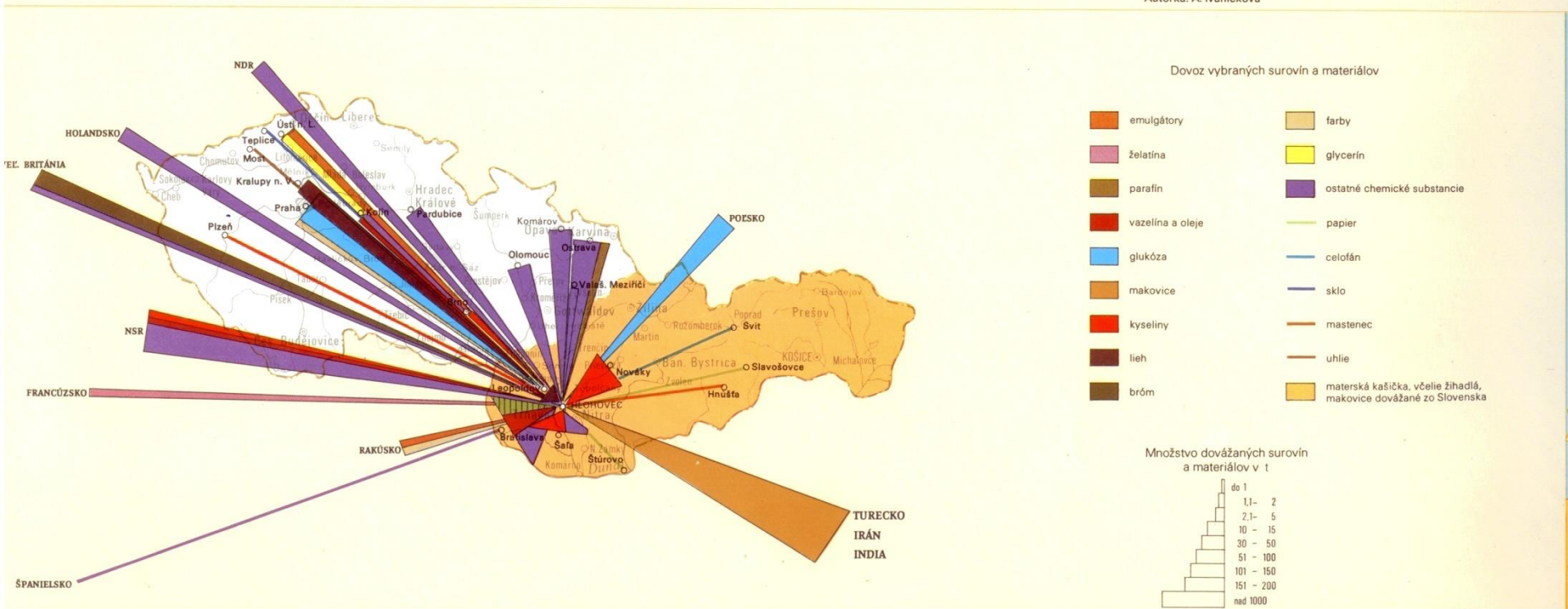
Autor: F. Podhorský

Preprava v mil. t

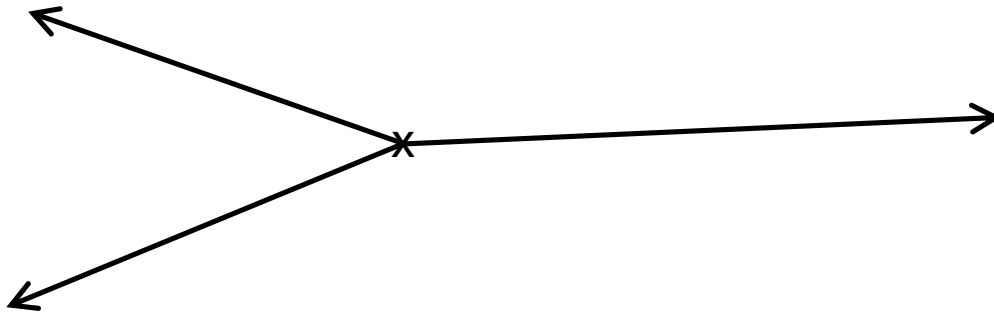

Autorka: A. Ivaničková

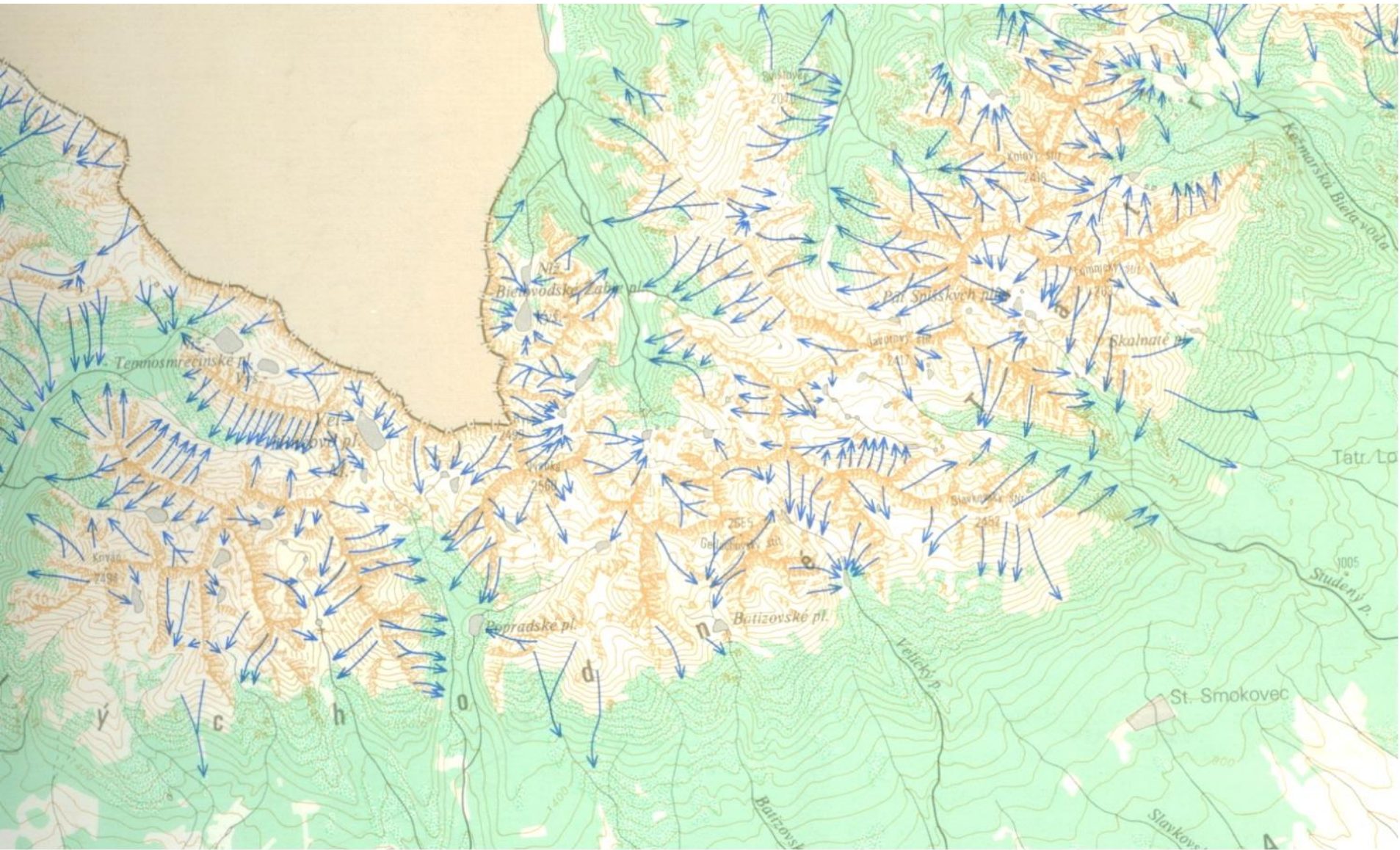

b) Čiary smeru pohybu

- uvádza sa smer pohybu
- vojenské ťaženie, lavínové dráhy, ...

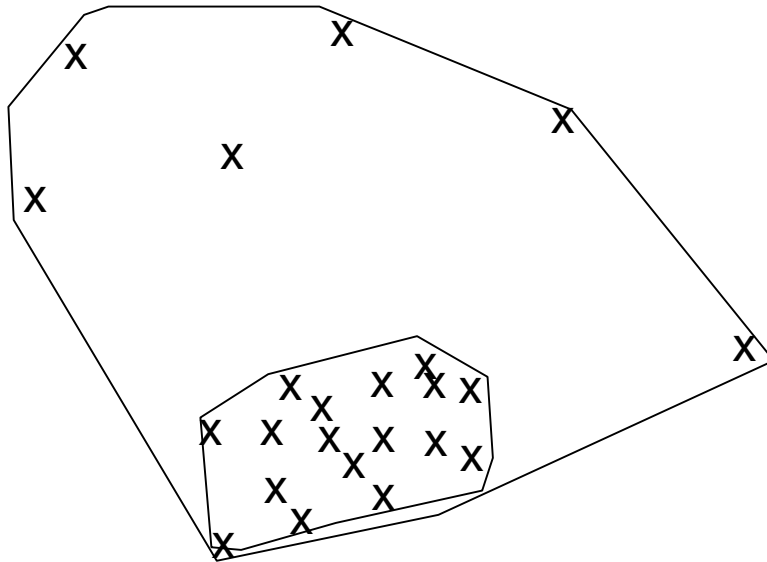
Metóda areálov

- areál → územie, v ktorom je nejaký jav rozšírený, pracuje sa väčšinou s plošnými javmi (výskyt nerastných surovín, ochorení, plodín, zvierat, ...)

Areály sa triedia do binárnych kategórií:

1/ absolútne – vyčerpávajúco zakreslený jav

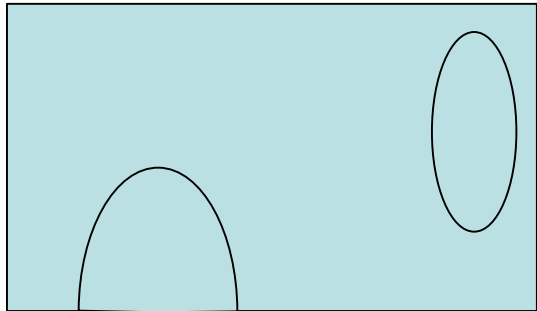
relatívne – vyznačenie miest najväčšej koncentrácie javu

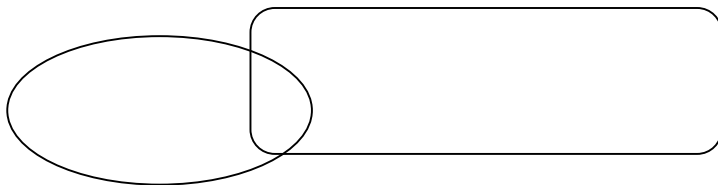

Metóda areálov

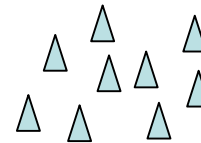
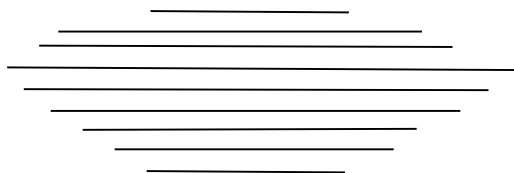
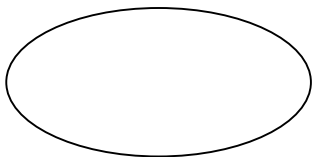
- 2/ otvorené – zobrazovaný jav sa vyskytuje aj mimo územia zobrazeného v mape
- uzavreté – zobrazovaný jav sa vyskytuje len na území zobrazeného v mape

- 3/ disjunktné – neprekrývajú sa
- konjunktné – prekrývajú sa

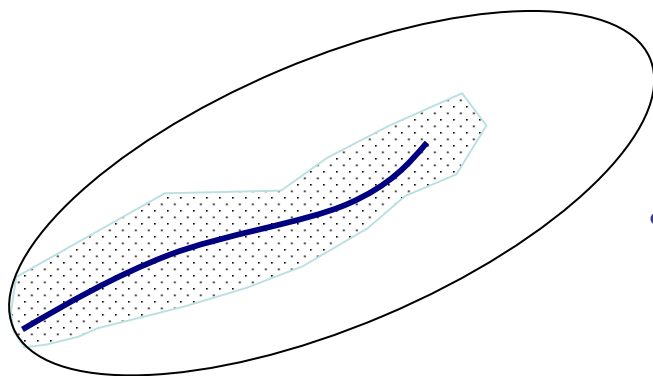
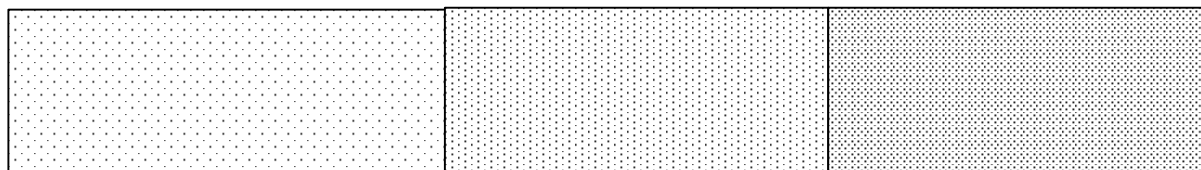

- 4/ presné – vieme presne stanoviť hranicu areálu výskytu určitého javu
- schématické – nevieme presne stanoviť hranicu areálu výskytu určitého javu

Metóda bodová

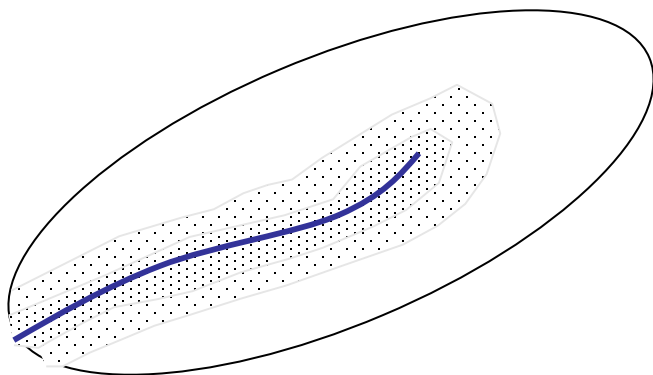
- zobrazenie početnosti výskytu určitého javu v konkrétnej oblasti pomocou bodov
- každý bod má určitú váhu
- zobrazenie plošných lokácií – počet obyvateľov, pestovanie plodín, ...
- spôsoby rozkladania bodov:
  - a/ **rovnomerné (kartogramové)** – body sa rozkladajú rovnomerne

- rieka a areál pestovania

Metóda bodová

- b/ diferencované (topografické) – body sa rozkladajú podľa skutočnosti
  - hranica územných jednotiek je odstránená

- rieka a rôzna kvalita pôdy

- registrované vozidlá v ČR
- 1 bod = 5000 vozidiel

Metóda bodová

- výhoda metódy: sugestívnosť (príťažlivosť, pôsobivosť)
- nevýhoda: obmedzená kombinovateľnosť s inými metódami

Pre znázornenie priestorového rozmiestnenia javu vo vnútri sledovanej jednotky je zo všetkých metód tematickej kartografie najvhodnejšia.

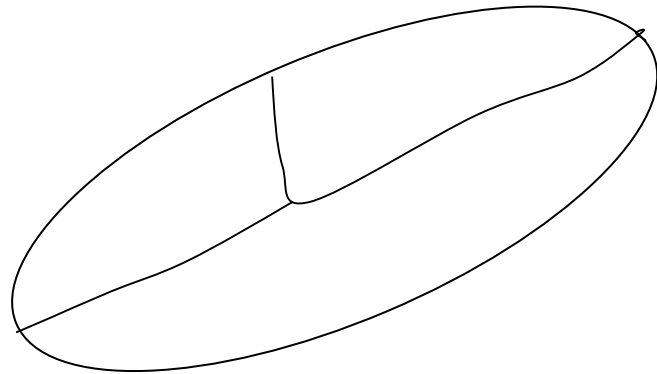
Využíva malé znaky – **kvantifikačné body** s definovanou **váhou**, ktoré sú lokalizované do stredu hustoty v danej oblasti -> do najpravdepodobnejšieho výskytu v územnej jednotke.

Metóda neukazuje presné rozloženie javu, len vizuálny vnem hustoty. Je možné body spočítať, ale nie je to hlavný cieľ metódy.

Metóda bodová

- príklad

V územnej jednotke	A	-	28 ha
	B	-	44 ha
	C	-	56 ha

- rovnomerné rozloženie bodov, priradenie na základe vzťahu 1 bod = 1 ha
- nie je dôležitý počet znázornených bodov, ale ich rovnomerné rozloženie po celej ploche jednotky

- bod vždy zaberá určitú plochu

- 1 bod -> plocha 1 mm², využiť lineárnu mierku mapy 1 : 200 000

- 1 mm v mape -> 200 m v skutočnosti, 1 mm² na mape -> 40 000 m² = 4 ha

V územnej jednotke A - 7 bodov, B - 11 bodov, C - 14 bodov,

Body nemusia byť iba krúžky, ale napr. aj štvorce, trojuholníky, ... o ploche 1 mm²
– využíva sa zriedka

Metóda bodová – určenie váhy bodu

Aké množstvo bodov možno rozložiť na 1 cm²?

Vnímame aj medzery, preto na 1 cm² sa zmestí 150 bodov (optické vnímanie)

Plochu územia v cm², násobiť 150 – dostaneme tak počet bodov, ktoré môžeme zakresliť do mapy

$$\text{váha bodu} = \frac{A}{B}$$

A – veľkosť javu (počet obyvateľov)

B – disponibilná plocha, na ktorú môžeme body umiestniť (150)

Nie je to také ľahké, územie je častokrát veľmi diferencované

Metóda bodová - príklad

- hustota osídlenia určitej oblasti – napr. Číny
- mapa 1 : 30 000 000, provincia Ťiang-su 41 000 000 obyvateľov

Váha bodu $41\,000\,000 / 150$ na $1\text{ cm}^2 =$ cca 250 000 obyvateľov

Tibet 1 270 000 obyvateľov, veľká plocha, málo zaľudnená

na základe Ťiang-su cca 5 bodov → veľmi schematický obraz, neprípustné v kartografii, radšej prekryvanie ako schematickosť

- iný postup – Východočínska nížina

najhustejšie osídlenie – 526 000 000 obyvateľov, na 1 : 30 000 000 bude 40 cm^2

$40 \times 150 = 6\,000$ bodov

váha bodu $526\,000\,000 / 6\,000 = 90\,000$ obyvateľov

v Tibete potom bude $1\,270\,000 / 90\,000 = 14$ bodov, čo je 3x viac ako v prvom prípade

Metóda bodová

- mapa 1 : 30 000 000
- 1 cm = 300 km
- 1 cm² = 90 000 km² ---- realita
- 1 cm² = 150 bodov
- váha bodu 150 x 90 000 = 13 500 000 obyvateľov

- hustota = počet obyvateľov na km²
- hustota = 13 500 000 / 90 000 = 150 obyvateľov na 1 km²
- ak na 1 cm² bude väčšia hustota ako 150 obyvateľov – splývavie bodov
- viac javov na jednej mape – pracuje sa s rozdielnymi váhami bodov

Metóda izočiar (izolínií)

- izočiare – čiary, ktoré spájajú miesta s rovnakou hodnotou určitého javu
(sledujú intenzitu rozloženia určitého javu)
- izočiare (izolínie) alebo ekvičiare (ekvilínie)
- rozoznávame rôzne druhy izočiar
- nazývajú sa podľa javov hodnôt, ktoré reprezentujú, napr.:

izobary (tlak), izobaty (hĺbka), izohypsy (výška georeliéfu), izodenzy (hustota), izohyety (zrážky), izotermy (teplota), izochrony (časová dostupnosť), izochory (vzdialenosť), izoklíny (sklon reliéfu), izalumklíny (uhol oslnenia v danom momente), ekvideformáty (rovnaké skreslenie), izoseista (intenzita zemetrasení), izoblaba (pomerné škody pri zemetrasení), izokosta (náklady na produkciu), izotacha (rýchlosť vody v priečnom profile/rýchlosť vetra), izobáza (zdvih a pokles zemskej kôry), izofota (osvetlenie), izogama (rovnaké tiažové zrýchlenie), izoglosa (jazykové zvláštnosti), izochazma (výskyt polárnej žiary za rok), izochióna (okamžitá výška snehovej pokrývky) ...

dôležitá je interpolácia

Metóda izočiar (izolínií)

Hustota sídiel

Do plochy vložíme sieť → počet bodov v políčku považujeme za hustotu, počet sídiel napíšeme do stredu políčka

0	1	1	2	0	1				
1	5	2	1	2	1				
0	1	1	1	0	1				

3	10
2	6

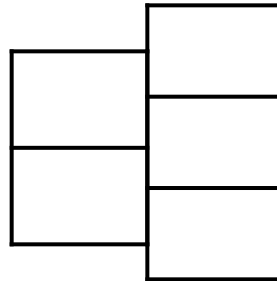
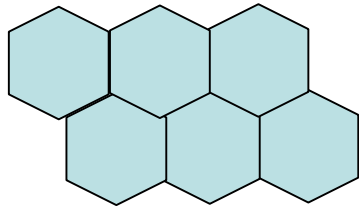
Metóda izočiar (izolínií)

Problematika bodu v strede

- trojuholníky – otočené → priemer 2 čísel, alebo až 4 čísel ?
- alebo zakázať jeden smer ?

Stanovenie jednoznačnosti

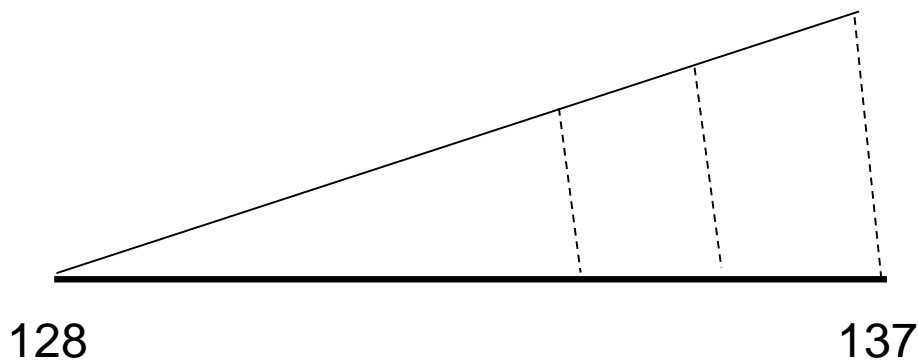
- posun políčka o polovicu
- systém 6 uholníkov

Metóda izočiar (izolínií) - interpolácia

dôležitá je interpolácia

- interpolácia slúži na hľadanie medzihodnôt,
využívame čiaru s medzihodnotou – interpolačnú os

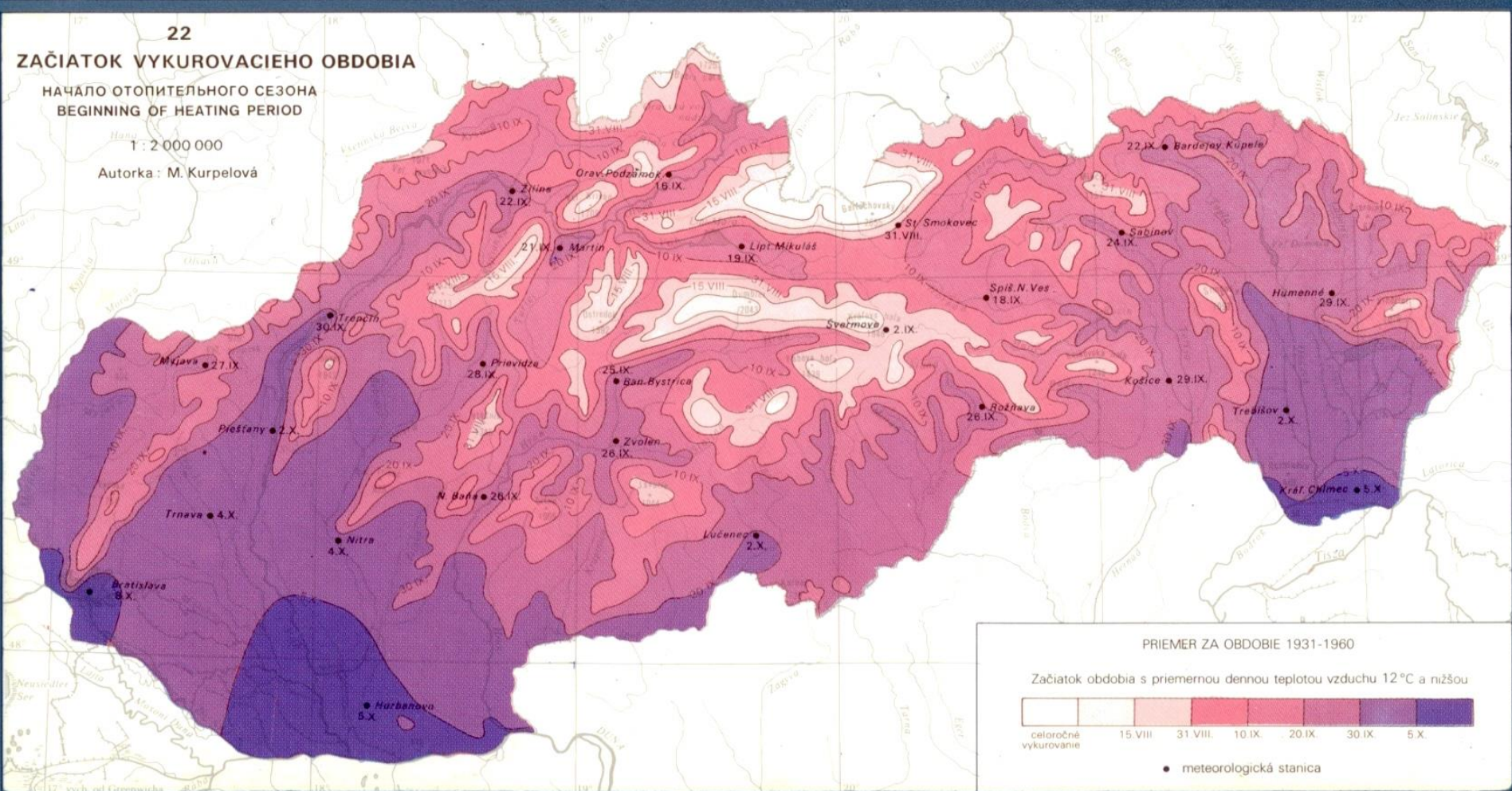
22

ZAČIATOK VYKUROVACIEHO OBDOBIA

НАЧАЛО ОТОПИТЕЛЬНОГО СЕЗОНА
BEGINNING OF HEATING PERIOD

1 : 2 000 000

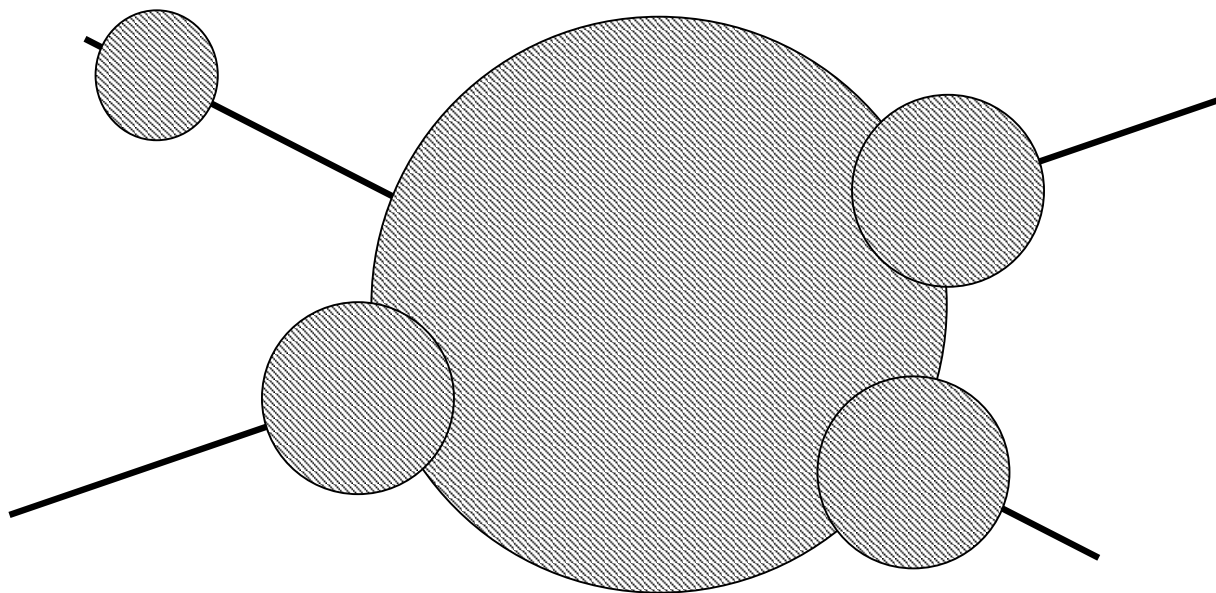
Autorka : M. Kurpelová

Metóda izočiar (izolínií) – niektoré typy izočiar

Izochrony – línie spájajúce miesta s rovnakou časovou dostupnosťou

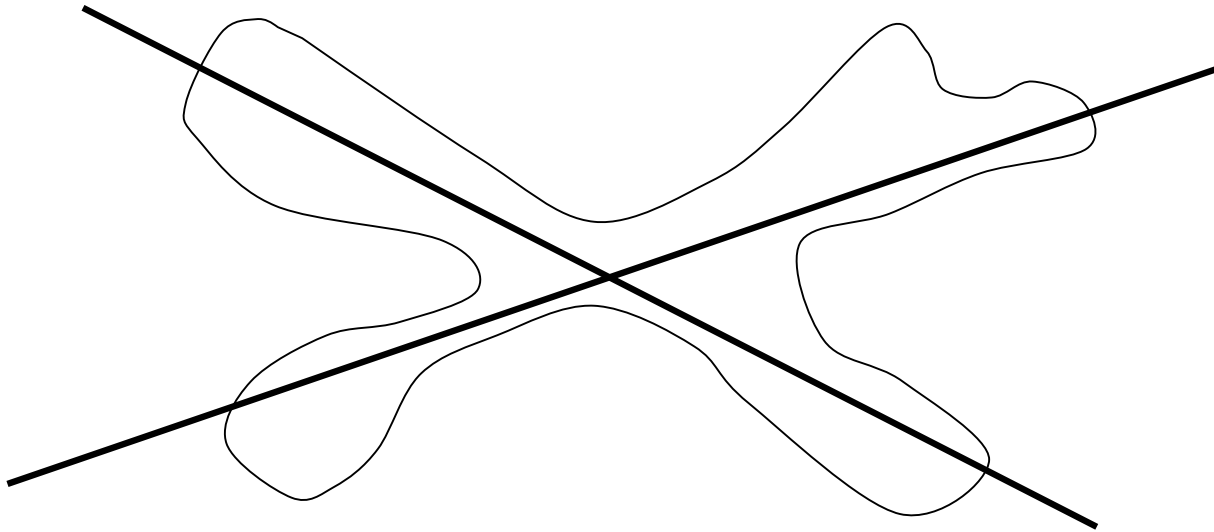
- zistenie časovej dostupnosti sídel, ktoré ležia na hlavných trasách (napr. pomocou cestovných poriadkov)
- miesta mimo hlavných trás -> nie sú dostupné masovou dopravou, dostupné peším premiestňovaním
- premiestňovanie je vo všetkých smeroch rovnaké – izotropný priestor

Metóda izočiar (izolínií) – niektoré typy izočiar

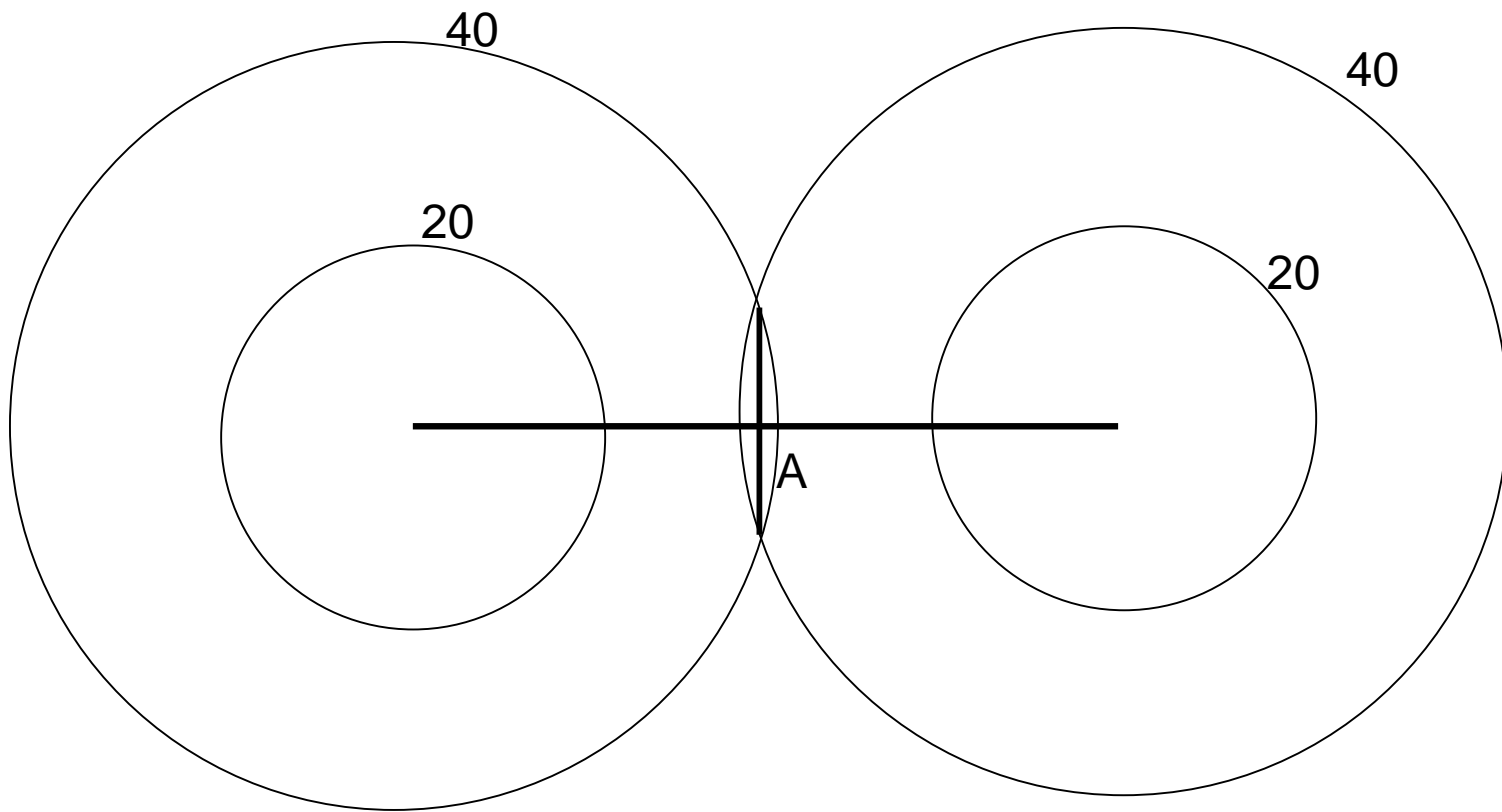
Izochrony – línie spájajúce miesta s rovnakou časovou dostupnosťou

- komplikácie → nerovnosť terénu
- tvorba izolínií predstavuje náročný proces
- anizotropný priestor

Metóda izočiar (izolínií) – niektoré typy izočiar

Izochrony z dvoch stredísk

- využitie -> hľadanie hraníc okresu

A – rovnako vzdialené miesto

83

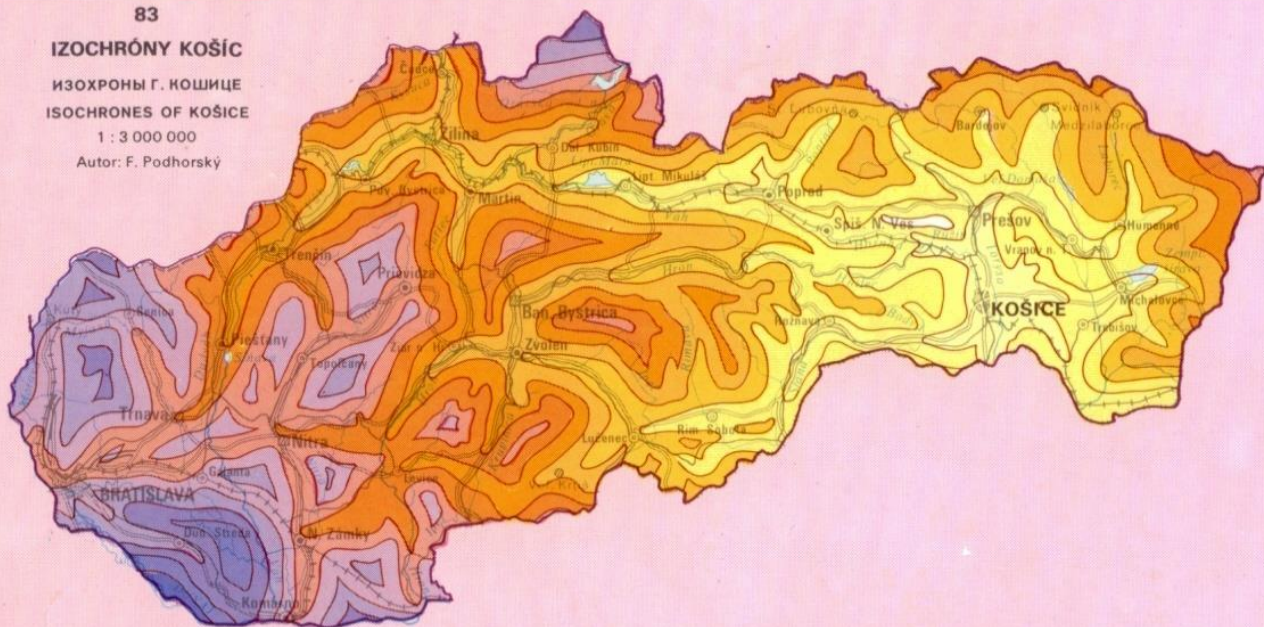
IZOCHRÓNY KOŠÍC

ИЗОХРОНЫ Г. КОШИЦЕ

ISOCHRONES OF KOŠICE

1 : 3 000 000

Autor: F. Podhorský

Územie dosiahnuteľné železnicou a autobusom v hod.

Metóda izočiar (izolínií) – niektoré typy izočiar

Izochory – línie spájajúce miesta s rovnakou vzdialenosťou od určitého centra - ekvidištanty

- komplikované hlavne pri trasách, ktoré sa križujú

